

Juryordningen: Rollefordelingen mellom fagdommere og lekdommere

av May Therese Foss

*Liten masteroppgave i rettsvitenskap
ved Universitetet i Tromsø
Det juridiske fakultet
Våren 2011*

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1: INNLEDNING	3
1.1 PROBLEMSTILLING	3
1.2 GENERELT OM JURYSAKENS GANG	3
1.3 HVORFOR ER DETTE AKTUELT?	4
1.4 LITT OM RETTSKILDENE	4
KAPITTEL 2: HISTORIKK OG BAKENFORLIGGENDE HENSYN	5
2.1 HISTORIKK	5
2.2 HENSYN	7
2.2.1 Hensynet til muntlighet og umiddelbar bevisføring	7
2.2.2 Dømmes av likemenn	7
2.2.3 Tradisjon	9
2.2.4 Demokrati og Folkestyre	9
2.2.5 Rettssikkerhet	9
KAPITTEL 3: SAMSPILLET MELLOM FAGDOMMERNE OG JURYEN I LAGMANNRETEN	10
3.1 INNLEDNING	10
3.2 RETTSBELÆRINGEN OG GJENNOMGANG AV BEVIS	10
3.2.1 Innledning	10
3.2.2 "gjennomgår [...] bevisene"	11
3.2.3 "forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn"	17
3.2.4 Annen fare tilknyttet til rettsbelæringen: Jurymedlemmene forstår ikke innholdet	17
3.3 TILSIDESETTELSE AV JURYS KJENNELSE	19
3.3.1 Innledning	19
3.3.2 § 376a	19
3.3.2.1 Første ledd	20
3.3.2.2 Annet ledd	22
3.3.2.3 Tredje ledd	23
3.3.3 § 376b	23
3.3.4 § 376c	24
3.3.5 Oppsummering	26
3.4 BEGRUNNELSE	26
3.5 BEVISFØRSEL UNDER STRAFFESPØRSMÅLET	32
3.5.1 Innledning	32
3.5.2 Dokumentasjon om tiltaltes tidligere straffeforhold	33
3.6 RETTSMIDLER FOR TILTALTE OG PÅTALEMYNDIGHET ETTER JURYBEHANDLING I LAGMANNRETEN	35
3.6.1 Innledning	35
3.6.2 Omgjøring	35
3.6.3 Anke over tilsidesettelsesbeslutningen	37
3.6.4 Anke over dommen hvor tilsidesettelse ikke har skjedd	38
3.6.5 Høyesteretts prøvelsesadgang	41
3.7 RUNDE TO: NY BEHANDLING FOR MEDDOMSRETT	42
3.7.1 Innledning	42
3.7.2 Fordeler ved ny behandling for meddomsrett	43
3.7.3 Ulemper ved ny behandling for meddomsrett	44
KAPITTEL 4: AVSLUTNING	44
4.1 INNLEDNING	44
4.2 MISTILLIT	45
4.3 JURYS FUNKSJON ER UTHULET	45
4.4 OPPSUMMERING	46
LITTERATURLISTE	49

Kapittel 1: Innledning

1.1 Problemstilling

Denne avhandlingen vil fokusere på hvordan rollefordelingen og samspillet mellom fagdommerne og juryen i lagmannsretten fungerer.

I kapittel 2 går jeg gjennom historikk om straffeprosessloven og bakenforliggende hensyn for juryordningen.

Formålet er å gjøre rede for gjeldende rett på nevnte område og foreta en nærmere vurdering av rettens adgang til å kontrollere juryens kjennelse. Dette illustreres ved en gjennomgang i kapittel 3 av de forskjellige punkter i en jurysak hvor samspillet mellom juryen og fagdommerne kommer på spissen; rettsbelæringen, selve tilsidesettelsen, begrunnelsen (eller en mangel på sådan), straffutmåling, partenes mulighet til å benytte seg av rettsmidler og til slutt ny behandling for meddomsrett.

Til slutt skal det vurderes hvorvidt skillet mellom juryens og fagdommernes ansvarsområder står like sterkt i dag som i 1887 – dette kommer i kapittel 4.

1.2 Generelt om jurysakens gang

Hvilke saker som skal behandles av juryen er regulert av straffeprosessloven (strpl) § 352.

Utgangspunktet er at dersom det ankes over bevisvurderingen under skyldspørsmålet i en tingrettsdom – og strafferammen er 6 år eller mer – skal rettssaken behandles i lagmannsrett med jury¹. Det har ingen betydning hvilken straffelengde som er påstått eller hvor lang straff som er pådømt i tingretten – det er maksimumsgrensen i vedkommende straffebud som er avgjørende.² Dette innebærer så at det skal sitte 10 lege dommere og observere hele rettssaken. Etter at forhandlingene er avsluttet, gir rettens formann sitt foredrag - også kalt rettsbelæringen - før retten stiller spørsmål til juryen om tiltaltes skyld.³

¹ Med mindre saken er av betydning utenfor den foreliggende sak eller særlig viktig med hurtig avgjørelse – da kan den ankes direkte til Høyesterett, jf. straffeprosessloven §§ 6 og 8. Dette skjer imidlertid heller sjelden.

² Jf. Andenæs s. 492

³ §§ 363-368

Etter rettsbelæringen er det rådslagning. Juryen velger en ordfører.⁴ Det er ikke fastsatt noen retningslinjer og ikke utarbeidet noen veiledning til juryen om hvordan de skal gå frem under rådslagningen, men juryen har mulighet til å tilkalle administrator for å oppklare rettsspørsmål.⁵

Deretter avsier juryen sin kjennelse - de svarer samlet ”ja” eller ”nei” på skyldspørsmålet.⁶ Deretter blir det opp til rettens juridiske dommere om de legger kjennelsen til grunn.⁷ Først etter dette vil det ved fellende kjennelse bli utført prosedyre om straffutmålingen, som skal bedømmes av rettens juridiske dommere og fire utvalgte fra juryen.⁸

1.3 Hvorfor er dette aktuelt?

Debatten om juryordningen blusser opp med jevne mellomrom. Det har vært uenighet om hvordan lekfolksinnslaget skal innpasses i rettspleien helt siden det ble innført i strpl av 1887. Debatt om juryordningen vekker følelser og engasjement fordi den er tuftet på sterk tradisjon og demokrati, og er et symbol på folkets deltakelse i rettsapparatet.

Den 21. mai 2010 satte regjeringen ned et utvalg som skal vurdere juryordningen i sin helhet.⁹ Utvalget har fått frist til 1. juni 2011 med å komme med sin rapport. Den korte fristen kan tyde på at det er et presserende behov for endelig å få avklart juryordningens framtid og hvilken rolle den har i dagens samfunn.

1.4 Litt om rettskildene

Det er skrevet mye om juryordningen. Stort sett går litteraturen på spørsmålet om juryordningen skal erstattes med en stor meddomsrett, så det er ikke mye fokus på selve tilsidesettelsesadgangen.

Flesteparten av kildene jeg bruker vil være forarbeider til lovene og juridisk litteratur. Rettspraksis er imidlertid nødvendig for å kunne tolke lovgivningen, så behandlingen vil vise til en del avgjørelser fra Høyesterett.

⁴ § 361.

⁵ § 370 (2).

⁶ § 373.

⁷ §§ 376-376c.

⁸ §§ 376e og 376f.

⁹ For mandat, se litteraturliste med henvisning.

Kapittel 2: Historikk og bakenforliggende hensyn

2.1 Historikk

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven, strpl) ble vedtatt første gang i 1887. Denne loven lovfestet lekfolks deltakelse i rettspleien i form av jury og meddomsrett.

Juryordningen var en viktig kampsak for de politisk venstreorienterte. Den representerte en motbør til embetsmannsveldet og en totalitær kongemakt, og ble dermed symbolet på demokrati og folkestyre.¹⁰ I tillegg ble juryordningen ansett som en brekkstang for andre prosessprinsipper som bevisumiddelbarhet og muntlighet.¹¹ Inkvisisjonsprinsippet var nå blitt erstattet av et anklageprinsipp.¹²

Juryen ble utformet etter den engelske modellen. England var tidlig ute med å bruke jury, så deres modell var derfor et naturlig utgangspunkt. Ikke bare Norge benyttet seg av deres modell, men også flere land i Europa.¹³

Juryordningen ble først og fremst innført for å sikre forsvarets rettigheter og således tiltaltes posisjon. Lekfolkene skulle bidra med ”folkevevt”, sunn fornuft og ville ha et friskt blikk på saken. Det har også blitt ansett for å ha ”*stor folkeoppdragende betydning at legfolk er aktivt med i rettspleien.*”¹⁴ Fagdommerne skulle tolke lov og foreta straffutmåling, mens de lege dommere skulle vurdere bevisene. Dette ble ansett som en fornuftig fordeling av roller, fordi da kunne ikke juryen bli overkjørt av embetsmennene i domstolen, samtidig som retten fikk tolke lov i henhold til gjeldende rett.¹⁵ Dette var slått fast i tidligere § 306, men bestemmelsen ble fjernet fordi den ble ansett som overflødig ved revisjonen i 1993.¹⁶

Allerede i 1887-loven hadde lagmannen adgang til å tilsidesette juryens fellende kjennelse dersom det ikke forelå ”*tilstrekkelig bevis*” for tiltaltes skyld. Saken ble dermed henvist videre til ny behandling, for ”*andre dommere og andre lagrettemenn*”. Tilsidesettelsesadgangen var

¹⁰ Andenæs 1984 s. 123-124, Andenæs s. 8, Nygard s. 67.

¹¹ Andenæs 1984 s 124.

¹² Se Nygard s. 59.

¹³ Stridbeck DNA Temahefte 1999 s. 12.

¹⁴ Leivestad s. 317.

¹⁵ Se NUT s. 74, ot.prp. nr. 35 (1978-1979) på side 221, Andenæs 1984 og Jon T. Johnsen 1987 s. 199.

¹⁶ NOU 1992:28 s 160 og Andenæs s 495.

der for å minke risikoen for uriktig fellelse.¹⁷ Lekfolk skulle inn i rettspleien for å kontrollere at bevisene ble vurdert med skjønn i hvert enkelt tilfelle, men de sto ikke helt fritt. Fagdommerne måtte også ha mulighet til å kontrollere juryens kjennelse slik at avgjørelsen var i henhold til gjeldende rett – i tilfelle juryen skulle trække feil.

Fram til 1933 var dette imidlertid tilsidesettelsesadgangen begrenset til kun å gjelde tilfeller hvor juryen avsa fellende kjennelse. Som en reaksjon på flere uholdbare frifinnelser i begynnelsen av 1930-tallet, ble det altså i 1933 tilføyd et nytt annet punktum i daværende § 368.¹⁸ Lagmannen fikk dermed adgang til å tilsidesette også hvis juryens kjennelse var frifinnende. Adgangen til å tilsidesette frifinnende kjennelser ble begrunnet med at den ville bidra til å skjerpe ”lagrettemennenes ansvarsfølelse”.¹⁹ Endringen ble forsvart med at også den nye saken ville bli behandlet av en jury, slik at ingen ville bli dømt uten en fellende jurykjennelse.²⁰ I dag har man imidlertid endret loven slik at ny behandling skal opp for meddomsrett.

Etter hvert har juryens virksomhetsområde blitt stadig mer innskrenket. Jurysaker har blitt begrenset til alvorlige straffesaker, og kun etter anke etter dom fra tingrett.

Juryen har blitt foreslått avskaffet ved flere anledninger.²¹ Forslagene har aldri kommet lengre enn på politikernes bord, trolig av frykt for å rokke ved noe som har meget sterk forankring i samfunnet. Det er viktig for de folkevalgte å beholde folkets tillit, og ting kan tyde på at frykten for å miste denne hindrer politikerne fra å foreta drastiske endringer i rettspleien. Noen mener at denne frykten for å bli upopulær er helt ubegrunnet, mens i Danmark var det tidligere forbundet med store konsekvenser for ens politiske karriere dersom man gikk inn for å avskaffe juryordningen.²²

¹⁷ Jf. Nygard s. 64 med videre henvisninger.

¹⁸ Annet punktum tilsvarer dagens § 376a. Se f. eks Rt 2007 s. 230 i avsnitt 23, Andenæs s. 113 og Nygard s. 68 med videre henvisninger.

¹⁹ Jf. Matningsdal JV 1998 s. 273 på side 277.

²⁰ Jf. Ot.prp. nr. 60 (1933) s. 3 første spalte.

²¹ Eksempelvis ble juryordningen foreslått opphevet i NUT 1969:3 og i NOU 1992:28.

²² Leivestad s. 418. Stridbeck DNA Temahefte 1999 s. 17. Nå har imidlertid Danmark gått bort fra juryordningen, og har gått over til meddomsrett i stedet jf. Nygard s. 56.

2.2 Hensyn

For at vi skal få grep om hvor vidt juryens kompetanse favner i dag, må vi se på hensynene som er bakgrunnen for denne ordningen. Jeg går her gjennom følgende hensyn: muntlighet og umiddelbar bevisføring, likemannshensynet (dømmes av likemenn), tradisjon, demokrati/folkestyre og rettssikkerhet.

Denne gjennomgangen vil tjene til en vurdering av hvordan grunnlaget for en atskilt lagmannsrett holder seg i dagens samfunn. Denne vurderingen vil komme i kapittel 4.

2.2.1 Hensynet til muntlighet og umiddelbar bevisføring

Fram til 1887 var det den legale bevisteorien som ble benyttet av domstolene. Dette innebar at dommerens bevisvurdering var bundet av lovteksten, og det var ikke rom for skjønnsmessig vurdering utenom dette.²³

Dessuten var saksbehandlingen skriftlig.²⁴ For at juryens medlemmer skulle kunne bedømme bevisene på best mulig måte etter sin fornuft, måtte de få bevis som de kunne bedømme uavhengig av dommerens mening. Dermed måtte bevisene føres direkte for lagmannsretten – i motsetning til tidligere, hvor dommeren avgjorde saken på grunnlag av saksdokumentene. Dermed ble prinsippet om bevisumiddelbarhet og muntlighet innført i rettspleien.²⁵ Disse er grunnleggende i dagens saksbehandling.

2.2.2 Dømmes av likemenn

I 1887 var det meget stor forskjell på fagdommere og de lege dommere. Det var for eksempel ikke alle ”vanlige” borgere som kunne skrive. Det var stort sett velstående menn som var fagdommere, mens lekdommerne drev med jordbruk og fiske. På den tiden var det viktig å få inn folk som var mer ”jordnære” og som kunne sette seg inn i tiltaltes situasjon. Juryen skulle bedømme hvilke handlinger som var rimelig å forvente basert på de konkrete omstendigheter. Det er vel trygt å anta at de skulle ha en rolle som ”vitner” til at rettsapparatet tok de nødvendige hensyn og behandlet saken rettferdig.

²³ Store norske Leksikon, se litteraturliste for link til nettside

²⁴ Andenæs 1984 s. 124, Knoph s. 781.

²⁵ Dette vises i dag i strpl § 305.

I dag er situasjonen omvendt. Det er overraskende mange lekdommere i dagens utvalg som har høyere utdanning – i motsetning til i 1887.²⁶ Fagdommerne er heller ikke nødvendigvis fra velstående overklassehjem.²⁷

Det som imidlertid er slående med dagens lekdommerordning, er utvelgelsesprosessen. Utvalget av jurymedlemmer og meddommere skal nemlig velges av kommunestyret selv - man kan si at lekdommerne er folkevalgte de også.²⁸ Det må oppfylles tre vilkår; at man har fylt 21 år og er ”*vederheftig og valgbar ved kommunale valg*”.²⁹

Dagens valgordning innebærer med andre ord at det er de folkevalgte som skal velge de som skal representere allmennheten. I utgangspunktet kan man tenke at dette ikke er noe problem – det er tross alt innbyggerne i kommunen som har valgt de som sitter i kommunestyret. Og dersom sittende kommunestyre har visjoner om hvordan samfunnet skal være, er det da betenkelig at disse visjonene videreføres i rettssalen? Jeg minner om omstendighetene i 1933. Dette året fikk retten adgang til å tilsidesette også frifinnende kjennelser fra juryen – og dette på grunn av ”*politisk pregede frifinnelser*” som hadde funnet sted i mellomkrigstiden³⁰. Dersom man trekker denne parallellen til dagens valgordning, blir man betenkt. Hele poenget med juryordningen var at juryen skulle være politisk uavhengig når de vurderte bevis, i motsetning til de juridiske dommere som var sterkt bundet av staten.

Dermed ser man en stor mulighet for at det blir lagt politiske føringer på hva jurymedlemmene skal stemme i de konkrete saker, alt ettersom hvilket parti som satt i kommunestyret på det tidspunktet utvalget ble satt sammen.

Andre alternativer har blitt vurdert. Eksempelvis ble det foreslått heller å trekke personer fra folkeregisteret, slik at man fikk et større mangfold – og unngikk favorisering som kunne skje ved personlig valg.³¹ Det ble imidlertid lagt avgjørende vekt på at kontrollen med den enkelte lekdommer ville bli et meget stort arbeide sammenlignet med dagens ordning, så en slik endring ville ikke være praktisk. For sikkerhets skyld ble det avgjort at ”*valgperioden [skulle] forskyves for å unngå partipolitiske koblinger*”.³²

²⁶ NOU 2002:11 pkt. 8.2.

²⁷ Stridbeck tfs 2002 s. 230-231 og Ramndal i Syn og Segn 1970 s. 402.

²⁸ Domstolloven § 66. NOU 2002:11 pkt. 4.4.

²⁹ NOU 2002: 11 pkt. 4.6.2.1.

³⁰ Andenæs s. 515.

³¹ Innst.O.nr. 54 (2006-2007) pkt. 5.1.

³² Pkt. 5.2.

2.2.3 Tradisjon

Juryordningen har siden 1887 blitt ansett som et symbol på et rettferdig rettsapparat. Det at juryen og fagdommerne har hvert sitt ansvarsområde fører til en god og balansert saksbehandling, og dersom man skulle innskrenke juryens kompetanseområde ytterligere ville det kunne føre til at folk mistenkte juristene for å overkjøre lekfolkets rolle i rettspleien.

Forarbeidene viser også at juryen bør bestå av hensyn til tradisjonen, da man enda ikke har ”påvis[t] at ordningen har hatt skadevirkninger”.³³ Hvorvidt dette er grunn god nok til å beholde juryordningen kommer jeg tilbake til i kapittel 4.

2.2.4 Demokrati og Folkestyre

Hensynet til demokrati og folkestyre blir ofte benyttet for å vise at juryen har en urokkelig autoritet i lagmannsretten. Lekfolket i juryen representerer de andre borgerne i samfunnet. Ved at disse anses som et representativt utvalg, vil dette tilsi at også folket skal delta i rettsavgjørelsen. Det kan sies at resultatene i jursaker grunnes i den alminnelige rettsfølelse.

2.2.5 Rettssikkerhet

Rettssikkerhet kan defineres som forutberegnelighet, likhet for loven og at det ikke blir tatt utenforliggende hensyn.³⁴

I 1887 var det nødvendig å skille juryen fra retten for å sikre tiltaltes rettssikkerhet – først da ville bevisvurderingen være totalt uavhengig av staten.

For å sikre denne uavhengigheten, har jurymedlemmenes anonymitet blitt et grunnprinsipp i rettspleien.³⁵ Dette prinsippet gir utslag i forbudet mot begrunnelse av juryens kjennelse. Grunnen til dette er at jurymedlemmene skal slippe det sosiale presset ved å stille seg blott for kritikk fra utenforstående.³⁶ Det vil bli enklere for jurymedlemmene å vurdere bevisene fritt når man vet at ingen vil få vite hva man har stemt. Dette vil være særlig praktisk i saker med f. eks. politiske eller religiøse interesser. Fordelen med denne løsningen er blant annet at

³³ Se her til statsråd Valles uttalelser i ot.prp. nr. 35 (1978-1979) på side 32 – hvilket satte stopper for oppheving av juryordningen på det tidspunktet.

³⁴ Stridbeck DNA Temahefte 1999 s. 16 med videre henvisninger.

³⁵ Andenæs s. 513, Ot.prp. nr. 53 (1983-1984). Utslaget av dette ser vi i §§ 372 (2) og 376e (2) siste punktum.

³⁶ NOU 1992:28 s. 109.

dersom juryen skulle frifinne tiltalte, vil tiltalte slippe belastningen ved å vite at noen faktisk hadde stemt for domfellelse.

Ved at retten ble fratatt ansvaret for bevisbedømmelsen, hadde man forsikret seg om at den sunne fornuft ville føre til et rettferdig resultat.

Kapittel 3: Samspillet mellom fagdommerne og juryen i lagmannsretten

3.1 Innledning

På dette tidspunkt har selve rettssaken blitt ført og bevisførselen er over. Det som gjenstår nå er juryens kjennelse. Men før juryen kan trekke seg tilbake til rådslagningen, må jurymedlemmene få en anvisning på hvordan loven skal forstås på gjeldende rettsområde.

3.2 Rettsbelæringen og gjennomgang av bevis

3.2.1 Innledning

Før retten stiller sine spørsmål til juryen, skal rettens formann holde et foredrag for juryen – også kalt rettsbelæring.

Rettsbelæringen reguleres av strpl § 368 (2). Den fastslår at rettens formann ”gjennomgår i et kort foredrag bevisene i saken og forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn”. For det første vil dette oppsummere saken slik at alle får frisket opp sakens elementer. For det andre skal rettsbelæringen sikre at juryen har en riktig forståelse av loven før de vurderer bevisene i saken.

Da paragrafen ble vedtatt, inneholdt den en bestemmelse om at rettsbelæringen i alle tilfeller skulle dokumenteres – mer spesifikt så skulle den tas opp på lydbånd.³⁷ Dette gjaldt både lovforståelsen og bevisgjennomgangen.³⁸ Denne delen av paragrafen ble imidlertid opphevet i forbindelse med lovens ikrafttreden.³⁹ Grunnen til dette var for det første faren for at rettsbelæringen kunne bli utarbeidet med etterprøving i Høyesterett var mye større enn før

³⁷ Jf. Ot.prp. nr. 78 (1992-1993) s. 92-93.

³⁸ Ot.prp. nr. 53 (1983-1984) s. 90.

³⁹ Lov av 14. juni 1985 nr. 71 s. 571. Loven trådte i kraft 1.1.1986.

antatt.⁴⁰ For det andre ville prosessen med å skaffe utskrift av lydopptaket føre til ”*store praktiske problemer for lagmannsrettene*”.⁴¹ Hensynet til juryen og at den skulle forstå rettsbelæringen kom altså i første rekke og ble avgjørende for opphevingen.

Hva angår det nærmere innholdet i rettsbelæringen, er det lite konkret å utlede fra bestemmelsen. Dette fører til at det i stor grad vil bero på rettens skjønn hvordan rettsbelæringen skal utformes. Noe kan riktignok utledes av praksis hvor rettsbelæringen eller deler av denne har blitt protokollført, men det er få kilder her – og således lite veiledning å hente. En følge av dette kan være at den enkelte rettsformann tolker § 368 (2) ulikt. I denne forbindelse viser jeg til at To-instansutvalget utførte en undersøkelse av tilsidesettelsespraksisen ved landets seks lagdømmer for årene 1989-1991. Utvalget konkluderte blant annet med at de ulike lagdømmene hadde ”*meget ulik*” tilsidesettelsespraksis, jf. NOU 1992:28 s. 193.

Rettsbelæringen skal ikke være ”*lengre enn nødvendig, og bør avgis med ord så enkle at de lett kan fattes*”.⁴² Den skal være bestemt og uttømmende.⁴³

Nedenfor vil jeg belyse noen av de andre problemstillingene som kan gjøre seg gjeldende i forbindelse med rettsbelæringen.

3.2.2 ”gjennomgår [...] bevisene”

Spørsmålet er altså hvor langt rettsformannen kan gå i sin gjennomgang av bevisene.

Rettsformannen skal ikke være inngående men gi en oversikt over de bevisene som er ført i saken. Han ”*bør også skissere de sentrale problemstillingene i saken og presisere hvilke bevis som synes å ha størst betydning i de enkelte relasjoner*”.⁴⁴ Hvor utførlig rettsformannen skal være avhenger med andre ord av de konkrete omstendigheter.

En intervjuundersøkelse utført av Lars-Jonas Nygard viser at jurymedlemmer har observert en forsiktighet blant lagdommerne når det kommer til veiledning på bevissiden. Nygard

⁴⁰ Samme sted side 91.

⁴¹ Samme sted side 90.

⁴² Rt. 1980 s. 979.

⁴³ Andenæs s. 506 med videre henvisninger.

⁴⁴ Jf. Matningsdal JV 1998 s. 275.

fremhever at ”[d]e fleste rettsformenn er så forsiktige at de holder tilbake også helt nødvendige bemerkninger om bevisvekting.”⁴⁵ Han mener at det er nødvendig å inkludere bemerkninger om bevisenes vekt for at juryen skal være i stand til å gjøre en fullstendig vurdering av bevisene. Andenæs anbefaler forsiktighet ved behandling av bevissiden – men likevel ikke så forsiktig at ”han later som om utvilsomme ting er tvilsomme”.⁴⁶

Juryen er ikke bundet av rettsformannens bevisvurdering, men det er opp til rettsformannen å gjøre dette klart.⁴⁷

Et annet spørsmål er om rettsformannen bør uttale sin mening om skyldspørsmålet.

Da lovteksten legger opp til stor grad av skjønn fra rettsformannens side, er det i utgangspunktet ikke noe i veien for at han eller hun gir uttrykk for sitt syn på bevisene. Det finnes intet forbud mot det, ei heller et påbud.⁴⁸ Forutsetningen er imidlertid at rettsformannen holder seg til de bevisene som er lagt fram i saken, og at han ikke tar hensyn til utenforliggende momenter.⁴⁹ Et eksempel på dette var en sak inntatt i Rt. 1894 s. 218, hvor lagmannen hadde påberopt ”en 20-aarig Erfaring”.⁵⁰

Rt. 2005 s. 1702 gjaldt anken over frifinnelse av den ene av to tiltalte i en ranssak (strl § 268 (2) jf. § 267). Begge tiltalte ble først frifunnet, mens den ene ble i tillegg satt under tiltale for forsøk på ytterligere ett grovt ran og for en rekke andre forhold. Disse sistnevnte forholdene ble han dømt for, men påtalemyndigheten anket til Høyesterett over frifinnelsen av den første tiltalen. Påtalemyndigheten mente blant annet at lagmannen hadde gått for langt i sin rettsbelæring. Lagmannens uttalelse om at ”han ikke kunne huske i sin tid som dommer å ha sett en så svakt fundert tiltale i en alvorlig straffesak” førte i følge påtalemyndigheten til en utilbørlig påvirkning av juryen.⁵¹

Høyesterett fremhevet momenter som vil gi veiledning når man skal vurdere utsagnet: uttalelsene skal ikke være misvisende, foredraget må ikke innebære en utilbørlig påvirkning

⁴⁵ Nygard side 137.

⁴⁶ Andenæs s. 508-509.

⁴⁷ Jf. § 360, som slår fast at juryen kun er bundet av lovforståelsen.

⁴⁸ Andenæs s. 509, Nygard s. 99, 136.

⁴⁹ Jf. Rt. 2005 s. 1702 avsnitt 15 og 17.

⁵⁰ Som henvist til i Rt. 2005 s. 1702 avsnitt 18.

⁵¹ Som sitert i dommens avsnitt 10.

av juryen men det skal være en høy terskel. Det må vurderes konkret om lagmannen har overskredet grensene for tilbørlig påvirkning.

For at rettsbelæringen skal være god, slo Høyesterett fast at juryen må ha en mulighet til å bruke sin fornuft til eventuelt å korrigere eller overprøve dommerens utsagn. Høyesterett viser her til en dom fra 1894 hvor lagdommeren påberopte seg sin erfaring som dommer – hvilket jurymedlemmene ikke hadde noen mulighet til å overprøve.⁵²

Utsagnet i nærværende sak ble uansett en ”*rangering av tiltalens holdbarhet basert på sin 17-årige erfaring som dommer i den samme lagmannsretten*” [...] *Dette er et utsagn med betydelig tyngde og overbevisningskraft. Det gjøres ikke bare klart at lagmannen selv ikke ville ha kjent tiltalte skyldig, om det hadde stått til ham. Han sier også at han aldri i sin omfattende dommererfaring har sett en sak som har ligget dårligere an bevismessig. En slik rangering kan ikke overprøves av lagretten.*”⁵³ I denne saken konkluderte altså Høyesterett til slutt med at lagmannen hadde overskredet grensen for tilbørlig påvirkning – og dette til tross for at han i innledningen hadde understreket for juryen at hans bevisbedømmelse ikke var bindende.⁵⁴

Et annet moment Høyesterett også la vekt på var at lagmannens utsagn ikke bare var utilbørlig overfor juryen, men at han også gikk utover det han kunne si på vegne av det juridiske dommerkollegiet i lagmannsretten: ”*Denne kompetansen er imidlertid ikke tillagt rettens formann alene, men er lagt til de tre fagdommerne som kollegium. Dette understreker at lagmannen – selv om formålet måtte være å forhindre en etter hans syn uriktig domfellelse – bør vise en viss tilbakeholdenhet med å trekke konklusjonen for lagretten.*”⁵⁵

Det neste spørsmålet er om rettsformannen bør uttale sin mening om hvilken vekt de enkelte bevis skal ha. Dommeren kan f. eks. understreke betydningen av at det foreligger tekniske bevis i saken.⁵⁶ Dommeren må også antas å kunne nevne konkrete bevistema – eksempelvis om tiltalte hadde tilgang til drapsvåpenet – som ikke nødvendigvis avgjør skyldspørsmålet isolert sett. Svaret på spørsmålet må bli at rettsformannen kan gi en nøktern beskrivelse av de bevis som foreligger, men bør være forsiktig med å fremheve visse bevis foran andre. Det avgjørende må være at rettsformannen ikke ”velter” skyldspørsmålet på juryens vegne.

⁵² Se til nevnte dom ovenfor i Rt. 1894 s. 218 hvor lagmannen påberopte seg ”*en 20-aarig Erfaring*”.

⁵³ Avsnitt 19.

⁵⁴ Avsnitt 21, hvor førstvoterende slo fast at det ”*ligger [...] nærmest i sakens natur at [uttalelsene] kan ha påvirket lagrettens kjennelse og dermed sakens utfall*”.

⁵⁵ Avsnitt 20.

⁵⁶ Jf. Matningsdal JV 1998 s. 273 på side 275.

Det er for eksempel presserende at rettens formann får spesifikt frem problematikken som er knyttet til øyenvitner og sakkyndige. Dommere og jurister generelt har for vane å være mer kritiske til bevisene som føres, og vitnebevis særskilt.

Lekdommere og jurymedlemmer er ikke alltid vant til vitnemål fra sakkyndige, og vil kanskje bli lettere overbevist. I tillegg vil den sakkyndiges utredning virke imponerende og saklig, og det blir muligens vanskeligere for jurymedlemmene å dømme om utredningen er nøktern og ikke går utover det mandatet som er gitt.

Særlig sistnevnte synes å være grunnlag for misforståelser i jursaker – se for eksempel Bjugnsaken og Hetlesaken.

Andre vitner – som øyenvitner eller personer som kjenner tiltalte eller fornærmede – vurderes på en litt annen måte. Vanlige mennesker vil sannsynligvis ikke få en automatisk troverdighet slik som de sakkyndige vitnene. Dermed er ikke faren like stor for at juryen blir blendet av vitnets stillingstittel eller vitenskapelige framtoning. Det er likevel viktig at rettsformannen understreker også her at vitner har sine svakheter. Lang tid kan ha gått, noen husker kanskje bedre enn andre. I tillegg kan det hende at vitnet – selv om det har lovt å snakke sant – kvier seg for å fortelle om ting som er personlige eller som vil gå utover en som vitnet har et nært personlig forhold til. Det finnes tilfeller hvor personer kan få fritak fra vitneplikten, men jeg går ikke nærmere inn på det her. Poenget er å illustrere det faktum at vitner ikke alltid er sannferdige bevis, selv om personene i seg selv er tillitsvekkende.

Sakkyndige og øyenvitner kan etter dette synes å ha fått en noe ufortjent troverdighet i rettssaker, og det er derfor viktig at rettsformannen får juryen til å forstå at man må være kritisk også til vitner.

Bjugnsaken er sannsynligvis Norges største overgrepssak. En mistanke om ett misbrukt barn førte til panikk i den lille bygda. Politiets etterforskningsmetoder var i kvalitet langt under det som var forsvarlig, og dette i kombinasjon med mye oppmerksomhet i media førte til at intet mindre enn halve bygda var til slutt mistenkt for å ha forgrepet seg på en hel barnehage. Til slutt var en person tiltalt. Han ble imidlertid frikjent av juryen og kjennelsen ble lagt til grunn.

Denne saken er interessant på flere måter. For det første viser den hvor viktig det er med gode prosedyrer innen etterforskningen. For det andre er saken et eksempel på hva man ikke skal si i en rettsbelæring.⁵⁷ Rettsbelæring fra en pågående lagdommer kan føre til feil i avstemningen – jurymedlemmer kan reagere forskjellig på forsøk på påvirkning.

For det tredje er også saken et eksempel på at sakkyndigvitner ikke alltid har hundre prosent rett, og at medisinske funn ikke alltid er sammenfallende med det som er realiteten. I dette tilfellet hadde de sakkyndige faktisk uttalt seg i motsetning av internasjonale forskningsrapporter. I og med at de medisinske sakkyndige hadde ingen normale sammenligningsgrunnlag, ble undersøkelsene av barna kun sammenlignet med funn fra andre barn som faktisk var blitt misbrukt.

I Hetlesaken førte sakkyndige uttalelser på det rettsmedisinske område til at Hetle senior ble dømt til livsvarig fengsel i 1907. Hans ene sønn ble dømt til 10 år i fengsel. Man kunne ikke med sikkerhet si at det forelå bevis for at noen andre hadde forårsaket naboens død, men de sakkyndige la dette likevel til grunn. Gjenopptakelsessaken kom ikke opp før 1942 (under nazistyre), og Hetle ble da frikjent. For å forsikre seg om at denne avgjørelsen var riktig – på grunn av at den ble avsagt under nazistyre – ble saken tatt opp på nytt i Høyesterett i 1947. De kom til samme resultat.

Dersom rettsformannen velger å uttale seg om sin personlige mening om bevisene i rettsbelæringen, er ikke dette helt problemfritt. Måten rettsformannen ordlegger seg på kan f. eks. påvirke jurymedlemmene på en positiv måte. Jurymedlemmene kan synes at det er positivt å høre hva rettsformannen mener er gode eller dårlige bevis. Dette kan gjøre at jurymedlemmene føler seg trygge når de har et slikt grunnlag å bygge på – rettsformannen har tross alt lang erfaring med dette. Det kan med andre ord minke presset på jurymedlemmene, slik at de lettere kan konsentrere seg om bevisene i rådslagningen etterpå.

Dessverre *kan* dette også føre til uønskede virkninger. Det er en mulighet for at noen jurymedlemmer blir provosert. Det må kunne antas at noen jurymedlemmer vil kunne være veldig bestemte på at bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet er helt og holdent juryens domene, og føler at rettens juridiske dommere ikke har noe de skal ha sagt om bevisene. Dette

⁵⁷ Sitat fra lagdommer Hans Flock ”Vi kan med meget stor sikkerhet slå fast at barna har vært utsatt for seksuelle overgrep.” Kringstad s. 241.

kan i verste fall føre til at de stemmer det motsatte av hva rettsformannen sa – til tross for at dette ikke stemmer med jurymedlemmets egen overbevisning.

Den siste reaksjonen jeg vil fremheve er at rettsformannens uttalelser om skyldspørsmålet kan føre til en ansvarsfraskrivelse fra juryens side. Dette er ikke nødvendigvis en stor risiko, men den er likevel mulig. Som en følge av at rettsformannen går for langt inn på skyldspørsmålet, kan man risikere at jurymedlemmene lener seg tilbake og slapper av under hovedforhandlingen med en forventning om at de skal få rettledning om hvordan de skal stemme på slutten av dagen. Dette er uheldig fordi det øker risikoen for at jurymedlemmene ikke får med seg viktige detaljer under sakens gang. Selv om det er rettsformannens ansvar å gå gjennom bevisene er det viktig at juryen er dypt konsentrert.

De to sistnevnte reaksjonene tyder på at rettsformannens uttalelse om skyldspørsmålet vil påvirke jurymedlemmene i større grad enn nødvendig. Således vil rettsformannens foredrag om sin egen bevisvurdering kunne være dårlig i samsvar med juryens rolle i lagmannsretten.

Hensynet til materielt riktig avgjørelser må imidlertid veie tungt. Dersom rettens formann er meget nøysom med måten han eller hun ordlegger seg på, kan man få med viktige bemerkninger om bevis som trenger særskilt oppmerksomhet. Jeg minner om ”frontlinjen” i lagmannsretten. Juryen ble innført for å kontrollere retten ved at juryen fikk hovedansvaret for bevisvurderingen. Men til sammenligning har retten fått en vid adgang til å kontrollere juryen også – ved rettsbelæringen og tilsidesettelsesadgangen etter at juryen har avsagt sin kjennelse. Man kan spørre om hvorfor retten skal påvirke *både* før og etter kjennelsen, når man likevel har tilsidesettelsesadgangen. Igjen er problemet at man ikke vet hva som foregår når juryen har rådslagning. Dersom man ikke skulle ha understreket de viktige poengene før juryen går ut av rettssalen, mister man muligheten til å veilede juryen om f. eks. minstekravene til domfellelse. Det virker også bakstrevensk å skulle legge opp rettspleien på en slik måte at det ikke er så nøye hva man gjør i forkant, man kan uansett bare tilsidesette etterpå. Men tilsidesettelse er ikke et middel som kan brukes i tide og utide, det er en nødløsning.

Jeg kan se få betenkeligheter med at rettsformannen opplyser om bevisenes eventuelle svakheter på en nøktern måte – så lenge rettsbelæringen ikke preges av uhensiktsmessige personlige meninger.

3.2.3 "forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn"

Denne delen av bestemmelsen innebærer at rettsformannen skal belære juryen om hvordan loven skal tolkes. Belæringen om lovforståelsen er bindende for juryen.⁵⁸

Derfor er det viktig at rettsformannen her er klar og tydelig på hva som faktisk kreves for å domfelle.⁵⁹ Rettsformannen må gå gjennom forskjellen på de objektive og subjektive vilkår i straffebudene, samt gå gjennom betydningen av straffrihetsgrunnene. Herunder er det viktig at bevisbyrden kommer fram – at enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode. Slik vil rettsbelæringen knyttes opp mot den konkrete sak, og man vil også minke risikoen for at juryen misforstår det som er avgjørende.⁶⁰

3.2.4 Annen fare tilknyttet til rettsbelæringen: Jurymedlemmene forstår ikke innholdet

Det største problemet som kan oppstå i en rettssak er dersom noen av juryens medlemmer – eller i verste fall hele juryen – skulle misforstå bevisene eller ta utenforliggende hensyn.⁶¹ Vi har ingen midler til å kontrollere dette. Vi må stole helt og fullt på at juryen bruker sunn fornuft når de vurderer bevisene. Rettsbelæringen skal forhindre dette ved å veilede juryen i de rettsspørsmål som oppstår. I noen tilfeller vil dette imidlertid ikke være nok for at juryen får oversikt over saken, noen saker kan være så store og kompliserte at man må spørre seg om juryen er kompetent nok.

På den tiden som har gått siden juryordningen ble innført, har samfunnet og teknologien gått framover. I dag vil det ofte være saker som krever mye mer av både jurymedlemmer og de juridiske dommere. Mange saker krever en viss innsikt i lovgivningens karakter, samt oversikt over det bakenforliggende lappeteppes av hensyn.

Eksempler på slike saker er store bedragerisaker eller skattesaker. Bevisførselen i slike saker er ofte svært omfattende, komplisert og vil dermed ofte være vanskelig å sette seg inn i.

Dette illustreres av at juryen ble foreslått byttet ut med meddomsrett i Ot. prp. nr. 79 (1988-1989). Dersom man legger fram et slikt forslag, skulle man

⁵⁸ Jf. § 360 "etter loven", ot.prp. nr. 53 (1983-1984) s. 65 annen spalte, Matningsdal JV 1998 s. 273 på side 275. Dersom påtalemyndigheten ønsker å få lovanvendelsen etterprøvd ved anke til Høyesterett, må de i tilfelle kreve den protokollert jf. § 368 (4). Jeg kommer tilbake til dette i pkt. 3.5.

⁵⁹ Se også Matningsdal JV 1998 s. 273 på side 275.

⁶⁰ Andenæs s 506.

⁶¹ Jf. NOU 1992:28 s. 107 hvor To-instansutvalget anså dette som en "reell fare". Et eksempel på at dette ble oppdaget ved en tilfældighet er Rt. 1950 s. 322.

kunne forvente at dette skulle ha blitt debattert i det åpne offentlige rom. Dette skjedde imidlertid ikke her. Tittelen var misvisende fordi fokuset i proposisjonen var tilsynelatende å bedre kompetansen i saker om økonomisk kriminalitet⁶².

Det samme kan naturligvis skje i straffesaker hvor det er spørsmål om forskjellige typer forsett – eksempelvis *dolus eventualis* - som ikke alltid er like lett å forstå seg på. Poenget er at juryens kompetanse vil kunne være et dårlig utgangspunkt i saker som er så kompliserte at kravet til den som vurderer bevisene har vokst langt over det man kunne regne med i 1887 – således vil dette overskride det man kan vurdere med sunn fornuft.⁶³ Det kan også hende at det er fremlagt bevis i form av sakkyndigrapporter av medisinsk eller teknisk art. Disse krever av og til en viss innsikt for å vurdere og er ikke alltid sikre bevis.⁶⁴ Dersom man i rettsbelæringen skal forklare hva rapportene betyr uten å gi sin bevisvurdering, vil dette kunne bli en vanskelig oppgave for rettens formann.

Et spørsmål i denne sammenheng er hvorvidt fagdommeren bør legge vekt på straffens lengde ved en eventuell fellende kjennelse i sin rettsbelæring.

Loven forbyr det ikke, men det vil være betenkeligheter knyttet til å ta opp et slikt tema.

Dersom man skulle ha informert om hvilken straff tiltalte risikerer, vil dette kunne føre til at jurymedlemmene blir forvirret eller at de blir unødig påvirket. Noen vil kanskje kvie seg for å stemme for domfellelse. Det kan virke vanskelig for enhver å skulle bidra til at noen skulle sitte mange år i fengsel.⁶⁵

I tillegg må man huske at saksbehandlingen i lagmannsretten er delt i to, slik at eventuell prosedyre om straffutmålingen vil komme først etter at juryen har avsagt sin kjennelse.⁶⁶ Det er som nevnt ikke noe forbud mot at rettsformannen beretter om straffutmålingsmomenter i rettsbelæringen, men det virker lite praktisk og kan være forvirrende for juryen. Dermed vil det beste være at rettsformannen utelater straffutmålingsmomentene i rettsbelæringen – med mindre momentene har betydning for skyldspørsmålet.

⁶² ”Endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m (skjerpete strafferammer for voldsforbrytelser, straff for innførsel av pornografi, styrking av domstolenes fagkyndighet om økonomisk kriminalitet, raskere behandling av straffesaker m.m)”.

⁶³ Stridbeck DNA Temahefte 1999 s. 29-30, 33 og 35.

⁶⁴ Se ovenfor om viktigheten av at rettsformannen forklarer juryen vitnebevisets svakheter.

⁶⁵ Det er rimelig å anta at noen frifinnelser er grunnlagt på slike følelser, jf. Leivestad s. 422.

⁶⁶ Se kapittel 1 med videre henvisninger.

3.3 Tilsidesettelse av juryens kjennelse

3.3.1 Innledning

Etter rettsbelæringen skal juryen trekke seg tilbake med spørsmålsskriftet de fikk utdelt før foredraget.

Spørsmålsskriftet kan være vanskelig å utforme, da hvert spørsmål skal gjelde en tiltalt, så vidt mulig bare ett straffbart forhold og en straffebestemmelse.⁶⁷ Spørsmålene kan bli lange og kompliserte, da spørsmålet må oppfylle straffbarhetsvilkårene i samsvar med straffebestemmelsen i tillegg til beskrivelse av tid og sted.⁶⁸

Juryen gjennomfører rådslagningen, og avsier deretter sin kjennelse for åpen rett⁶⁹. Deretter utfører retten en formell kontroll av kjennelsen, før den beslutter å legge kjennelsen til grunn eller tilsidesette den⁷⁰.

Bestemmelsene som regulerer tilsidesettelse, finner vi i §§ 376a og c. I tillegg vil også § 376b bli behandlet, da denne regulerer rettens adgang til å avsi frifinnelsesdom eller til å om- eller nedsubsumere kjennelsen.

3.3.2 § 376a

Bestemmelsen regulerer i hovedsak rettens adgang til å sette til side juryens frifinnende kjennelse. Første ledd slår fast at dersom retten ”*finner det utvilsomt at [tiltalte] er skyldig, kan den med enstemmighet beslutte at saken skal behandles på ny*”. Hovedfokuset i behandlingen vil være på vilkårene i første ledd, men jeg kommer også til å ta en kort gjennomgang av annet og tredje ledd i bestemmelsen, i og med at de også gjelder for § 376c jf. § 376c if.

Ved ny behandling etter tilsidesettelse settes lagmannsretten som meddomsrett. Dette tar jeg for meg i pkt 3.6.

⁶⁷ § 364.

⁶⁸ § 366.

⁶⁹ § 373.

⁷⁰ § 374.

3.3.2.1 Første ledd

Spørsmålet her er om ”utvilsomt” betyr at man krever en lavere terskel for å la den rimelige tvil komme tiltalte til gode. Ordlyden gir inntrykk av noe mer, noe kraftigere enn den ”vanlige” rimelig tvil. Man sitter igjen med et inntrykk av at dommerne må være helt sikker på at tiltalte er skyldig, og at kjennelsen må tilsidesettes.

Et annet spørsmål om tilsidesettelsesadgangen må begrenses/nyanseres i forhold til juryordningen som sådan. Da juryen har hovedansvaret for bevisbedømmelsen, skulle man tro at terskelen for ”utvilsomt” er høy. Når juryen avsier sin kjennelse, har retten gjennomgått bevisene i saken, vurdert tvilselementene og til slutt foretatt en helhetsvurdering. I visse tilfeller vil fagdommerne ha et ”sterkere og mer forpliktende grunnlag for vurdering av kjennelsen”.⁷¹ Dette spørsmålet er grunnlag for mye tvil – spesielt i tiden etter to plenumsdommer i 2009.⁷² Disse dommene kommer jeg tilbake til.

Den høye terskelen er lagt til grunn i forarbeidene og slått fast av Høyesterett.⁷³ Det avgjørende er om juryen har vist ”grov uforstand eller havnet i strid med sine plikter om å dømme etter loven og sakens bevisligheter.”.

Teorien synes å legge opp til noe sterkere enn den ”vanlige” rimelige tvil. Eksempelvis mener Matningsdal⁷⁴ at ”utvilsomt” krever ”sterke grunner” for å tilsidesette en frifinnende kjennelse. Bjerke og Keiserud formulerer innholdet av ”utvilsomt” som noe mer enn ”forstandig tvil”.⁷⁵

Hvorvidt juryen har vist ”grov uforstand” eller har forsømt sine plikter vil være vanskelig for retten å vite da juryens kjennelse er ubegrunnet.⁷⁶ Således vil man ikke kunne begrense lagmannsrettens adgang til å tilsidesette en frifinnende kjennelse til de tilfeller hvor juryen har tatt utenforliggende hensyn. Dette innebærer for det første at lagmannsretten må foreta sin egen bedømmelse av bevisene i saken før den tar standpunkt til om vilkåret om ”utvilsomt” er oppfylt⁷⁷. Til slutt må lagmannsretten vurdere om dette samlet sett fører til at saken må tilsidesettes etter § 376a.

⁷¹ Nygard s. 151.

⁷² Rt. 2009 s. 533 og Rt. 2009 s. 750 – heretter Plenumsdommene.

⁷³ Jf. Ot.prp. nr. 60 (1933) på side 4, som sitert i Rt. 2007 s. 230 avsnitt 24.

⁷⁴ Matningsdal JV 1998 s. 273 på side 276/277 med videre henvisninger.

⁷⁵ s. 1180.

⁷⁶ Jf. § 40 (1).

⁷⁷ Rt. 2007 s. 230 avsnitt 30.

Det andre vilkåret i bestemmelsens første ledd er at retten ved ”enstemmighet” kan tilside sette juryens kjennelse. Opprinnelig var det ikke noe krav om enstemmighet i strpl 1887, men det vil følge naturlig av ordlyden da ”*utvilsomhet under dissens ikke harmonerer godt*”.⁷⁸

Her ligger en ”dobbel garanti” for tiltalte. Det holder ikke at rettens juridiske dommere er enstemmige i avgjørelsen om tiltalte ”utvilsomt” er skyldig, men de må også være enstemmige i avgjørelsen om kjennelsen skal tilside settes. Dersom en av dommerne er enig i at tiltalte er skyldig men at dette ikke er nok til å tilside sette kjennelsen, må juryens kjennelse legges til grunn – og således må tiltalte frikjennes.⁷⁹

Bestemmelsen gir liten veiledning på hva som ligger i at retten ”kan” tilside sette juryens kjennelse.

Ordlyden i bestemmelsen tilsier at retten ikke har en plikt til å tilside sette kjennelsen dersom retten mener tiltalte utvilsomt er skyldig, men at retten skal foreta en skjønnsmessig vurdering av den konkrete sak.

Mer konkret må man spørre om retten vil ha en plikt til å tilside sette kjennelsen i *alle* tilfeller hvor den selv hadde kommet til et annet resultat.

Forarbeidene sier at retten *ikke* er forpliktet til å tilside sette alle frifinnende kjennelser hvor den selv hadde kommet til et annet resultat.⁸⁰ Retten kan ikke gå utover den rollen den har blitt tildelt i lagmannsretten, nettopp på grunn av juryens rolle som sådan. Dersom retten skulle tilside sette kun fordi den selv hadde kommet til et annet resultat, ville dette stride mot juryordningen og de tungtveiende hensyn som ligger bak rollefordelingen i lagmannsretten.⁸¹ Det må altså noe mer til for at retten skal tilside sette.

Når retten skal vurdere om juryens kjennelse skal tilside settes, er det flere hensyn som må tas. For det første skal selvfølgelig vilkårene i loven være oppfylt - retten kan ikke tilside sette fordi det virker praktisk å få vurdert saken på nytt.⁸² Retten må dernest vurdere om det

⁷⁸ Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) s. 220.

⁷⁹ Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) s. 220-221, Bjerke og Keiserud s. 1180 og Andenæs s. 515.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) på side 221.

⁸¹ Nygard side 150 med videre henvisninger.

⁸² Rt. 2007 s. 1723 avsnitt 19.

foreligger så store avvik mellom juryens kjennelse og rettens egen bevisvurdering at man skal sette i gang hele rettsapparatet på nytt. Det er en tung prosess, og en rettsak krever mye ressurser. Det er ikke bare prosessøkonomiske hensyn som må tas, men man må også ta hensyn til sakens parter. Tiltalte har sine rettigheter ivaretatt gjennom lovgivningen, eksempelvis ved muligheten til å anke. Prosessen er også en påkjenning for fornærmede eller etterlatte i saken. I alvorlige saker vil også hensynet til samfunnet tilsi at en rask avklaring av saken er ønskelig.⁸³

For øvrig er det viktig at retten følger med og sørger for at juryen holder seg til sakens bevis.⁸⁴ Retten må foreta sin egen bevisvurdering og avgjøre saken seg i mellom, men den skal ikke ta over den rollen som juryen skal spille. Det er med andre ord en mellomting vi er ute etter.

3.3.2.2 Annet ledd

Denne delen av bestemmelsen slår fast at retten kan velge å sette til side deler av saken. Dette er aktuelt hvor det er flere tiltalte eller flere tiltaleposter. Retten må foreta en skjønnsmessig vurdering av hvor mye som skal opp til ny behandling, alt ettersom hvor stor påkjenning partene skal tåle og hvor mye økonomiske hensyn skal spille inn. Dette er i samsvar med det som er nevnt under første ledd om rettens vurdering av tilsidesettelsens praktiske konsekvenser. Annet ledd må kunne antas å være en videreføring av den høye terskelen til å tilsidesette, da retten her gis en mulighet til å ta prosessøkonomiske og sosiale hensyn i betraktning og ikke tilsidesette det som ikke er nødvendig. Et eksempel på hvor denne løsningen er praktisk er hvor en tiltalt er kjent skyldig for noen av tiltalepostene, men frifunnet for de resterende. Dersom retten er uenig i juryens kjennelse og ønsker å tilsidesette, tilsier prosessøkonomiske hensyn at retten ikke bør tilsidesette hele saken. Spørsmålet er så hva som ligger i ”bør behandles sammen”. Annet ledd første punktum slår fast at dersom det ikke er noen ”indre sammenheng” mellom tiltalepostene, tilsier prosessøkonomiske hensyn at retten bare bør tilsidesette noen av postene.⁸⁵

Med til denne vurderingen hører også postenes betydning. Dersom tiltalte er kjent skyldig i flere tiltaleposter, er det ofte ikke nødvendig at retten tilsidesetter en tiltalepost av mindre betydning fordi den mener at beviset er for svakt.⁸⁶

⁸³ Dette kan illustreres av f. eks. NOKASsaken, Bjugnsaken eller Orderudsaken hvor omfanget av de påståtte forbryterske handlinger var voldsomme og fikk innvirkning på et stort antall andre enn de som var parter i saken.

⁸⁴ Nygard s. 150.

⁸⁵ Bjerke og Keiserud s. 1180, Andenæs s. 516.

Det samme gjelder i saker hvor det er flere tiltalte, og f. eks. bare den ene blir funnet skyldig. Man kan altså ikke tilsidesette juryens frifinnende kjennelse for den ene tiltalte kun av praktiske årsaker.⁸⁷ Det ville også vært i dårlig samsvar med juryordningen dersom man skulle tilsidesette hele juryens kjennelse kun fordi den ene tiltaltes sak skal opp til ny behandling.⁸⁸

Herunder kan man også spørre seg om det har noen betydning om *hva* retten er uenig i – om det er juryens lovanvendelse eller bevisbedømmelse. Dette vil ikke ha noen betydning. For det første gir ikke juryen noen begrunnelse for sin kjennelse – selv om man ofte kan skjønne det av sammenhengen - og retten kan derfor ikke med sikkerhet vite hvor ”feilen” i kjennelsen ligger. Dessuten vil denne sontringen mellom lovanvendelse og bevisbedømmelse ikke ha noen betydning fordi Høyesterett har slått fast at retten skal ta stilling til om tiltalte utvilsomt er skyldig etter *sin egen* bevisvurdering.⁸⁹

3.3.2.3 Tredje ledd

Ny behandling som følge av tilsidesettelse er noe som retten treffer av eget tiltak. Dette innebærer at partene har ikke adgang til å uttale seg.

I tilfeller hvor retten har tilsidesatt gjelder egne ankeregler. Jeg går ikke nærmere inn på dette her, men kommer tilbake til det i pkt. 3.5.

3.3.3 § 376b

Jeg velger å ta med denne bestemmelsen i avhandlingen for å vise hvor vid adgang rettens juridiske dommere har til å kontrollere juryens kjennelse. Jeg ønsker å illustrere betydningen av denne paragrafen med tanke på at alle straffesaker er forskjellige, og det er ikke alltid retten kan vite på forhånd om f. eks. den kan frifinne etter § 362 (1).

Bestemmelsen gir retten en adgang til å endre juryens kjennelse uten å tilsidesette – slik at man slipper ny behandling av hele saken.

⁸⁶ Andenæs s. 516.

⁸⁷ Rt. 2007 s. 1723 avsnitt 21. Se også til dette Bjerke og Keiserud på side 1181 og Andenæs side 516.

⁸⁸ Rt. 2007 s. 1723 avsnitt 20.

⁸⁹ Rt. 2007 s. 230 avsnitt 30.

Etter bestemmelsens første ledd skal lagrettens kjennelse legges til grunn ved fastsetting av straff og annen reaksjon. Dette er selvfølgelig betinget av at retten ikke har tilsidesatt juryens kjennelse, eller frifunnet tiltalte av eget tiltak.⁹⁰

Finner retten at det forhold som er beskrevet i spørsmålet ikke er straffbart eller at straffansvaret er falt bort, avsier den frifinnelsesdom etter annet ledd.

Bestemmelsens tredje ledd gir retten adgang til å endre juryens subsumsjon. Et eksempel på dette vil være at juryen har domfelt tiltalte for *overlagt* drap, mens så har retten etter nærmere vurdering funnet at tiltalte skal dømmes for *forsettlig* drap. Retten er ikke bundet til bare å subsumere til et mildere straffebed, men kan også dømme etter et strengere straffebed.⁹¹

Retten kan imidlertid ikke endre denne subsumsjonen alene, den må stille nye spørsmål til juryen om den straffbare handling har funnet sted. Retten kan stille nye spørsmål til lagretten eller endre de som allerede er stilt, så lenge dom ikke er avsagt.⁹²

Tredje ledd viser altså at det foreligger en sikkerhetsventil i de tilfeller juryen ikke har forstått loven riktig. En annen grunn kan være at retten ser at subsumsjonen må endres først etter å ha utformet spørsmålene.

Etter dette kan § 376b synes å være en paragraf som tetter eventuelle hull i rettens adgang til å kontrollere juryens kjennelse. Det er ikke alltid tilsidesettelse er det beste alternativet, og § 376b vil derfor ha en praktisk betydning i de tilfeller hvor sakens omstendigheter ”faller mellom to stoler”.

3.3.4 § 376c

I motsetning til § 376a, så kan retten etter denne bestemmelsen tilsidesette *fellende* kjennelser. § 376c går ut på at dersom juryen har funnet tiltalte skyldig, men retten finner at det ”ikke er ført tilstrekkelig bevis for hans skyld”, kan retten beslutte at saken skal behandles på ny for andre dommere.⁹³

⁹⁰ § 362 jf. § 286.

⁹¹ Flere eksempler i Andenæs s. 514.

⁹² Jf. § 375. Se nærmere om dette i Bjerke og Keiserud s. 1183-1184.

⁹³ Da meddomsrett, jf. bestemmelsens siste punktum jf. § 376a (1) siste punktum jf. § 332.

Jeg nevner her at det i § 376c ikke er noe krav om enstemmighet, i motsetning til § 376a. Dersom vilkåret i første punktum er oppfylt, kreves det kun et vanlig flertall blant rettens juridiske dommere for at kjennelsen tilsidesettes.⁹⁴

Videre gjelder § 376a (2) og (3) tilsvarende for § 376c. Dette innebærer i utgangspunktet at retten også her har adgang til å tilsidesette deler av kjennelsen jf. § 376 (2) – det være seg tiltaleposter eller medtiltalte. Det har vært diskutert om annet ledd skal gjelde fullt ut også ved tilsidesettelser etter § 376c. Forarbeidene kan ikke ses å ha vurdert dette. Bjerke og Keiserud mener at adgangen til delvis tilsidesettelse skal tolkes innskrenkende slik at tilsidesettelsen gjelder kun tiltaleposter hvor juryen har avsagt fellende kjennelse.⁹⁵ Dette har da også blitt slått fast av Høyesterett.⁹⁶

§ 376a (3) om at partene ikke har adgang til å uttale seg og at beslutningen kan ankes på grunn av feil ved saksbehandlingen eller lovanvendelsen gjelder uomstridt.

Det viktigste i § 376c – bortsett fra tilsidesettelsesadgangen - er at bestemmelsens ordlyd slår fast at retten ”kan” sette juryens kjennelse til side. Slik som ved tolkning av § 376a, vil ”kan” i utgangspunktet tilsi at retten har en skjønnsmessig adgang til å vurdere hvorvidt kjennelsen skal tilsidesettes eller ei.

Etter plenumsdommene i 2009, må imidlertid ”kan” i § 376c tolkes som ”skal”.⁹⁷ Høyesterett slo fast at hensyn til rettssikkerheten tilsier at fagdommerne er tvunget til å tilsidesette juryens kjennelse dersom det foreligger rimelig tvil.⁹⁸ Ved å fastslå dette, viker Høyesterett fra både lovtekst, forarbeider og teori, men det er fulgt opp i senere rettsavgjørelser⁹⁹.

Av og til kan rettens beslutning om å legge juryens kjennelse til grunn komme som en overraskelse. Dette kan føre til at dommen må begrunnes etter en analogi av § 40 (5).¹⁰⁰ Jeg går ikke nærmere inn på dette her, men tar det opp i pkt 3.3 om begrunnelse.

⁹⁴ Bjerke og Keiserud s. 1185.

⁹⁵ Bjerke og Keiserud s. 1185.

⁹⁶ Rt. 2007 s. 1723 avsnitt 16-19.

⁹⁷ Jf. Rt. 2009 s. 750 avsnitt 66, samt Skoghøy LOR 2009 side 385.

⁹⁸ Rt. 2009 s. 750 avsnitt 66.

⁹⁹ Jf. Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) s. 221 og f.eks Andenæs s. 515. Men vi er ikke alene om å gjøre dette, Danmark har lagt til grunn at i slike tilfeller som i § 376c, skal retten tilsidesette i alle tilfeller den hadde kommet til et annet resultat. Det nevnes for øvrig at Danmark nå har gått over til å bruke kun meddomsrett. Eksempler på at dette er fulgt opp: Rt. 2009 s. 1439, Rt. 2009 s. 1526, HR-2011-296-A.

¹⁰⁰ Se for eksempel LA-2009-182386.

3.3.5 Oppsummering

Gjennomgangen av bestemmelsene viser også at det skal mer til for å tilsidesette en frifinnende kjennelse enn en fellende kjennelse.¹⁰¹ Dette var også meningen fra starten av.¹⁰² Påkjeningen som oppleves av tiltalte ved å få en frifinnende kjennelse tilsidesatt vil være verre enn ved motsatt fall. Man ønsker å skåne tiltalte for unødvendig påkjening.

Forskjellen i kravene grunnes nok også i at straff er et ”onde”. Det oppleves som en voldsom påkjening å bli domfelt, satt i fengsel og sperret ute fra samfunnet, og det er stigmatiserende.¹⁰³ Et resultat som fører til at en skyldig person går fri er mer ønskelig enn at en uskyldig dømmes.

Tilsidesettelsesadgangen viser også at retten i realiteten skal foreta ikke bare en formell, men også en reell og grundig kontroll av juryens kjennelse. Retten skal med andre ord opplyse, kontrollere, vurdere, forkaste eller godkjenne juryen eller dens kjennelse.¹⁰⁴

Retten har også blitt begrenset, da plenumsdommene fra 2009 førte til at retten har en *plikt* til å tilsidesette dersom retten mener at det ikke foreligger tilstrekkelig bevis for fellende kjennelse.

3.4 Begrunnelse

På dette tidspunktet har altså juryen avsagt sin kjennelse. Retten har deretter besluttet enten å tilsidesette kjennelsen eller legge den til grunn.

I dette kapitlet skal jeg først forklare hovedregelen for begrunnelse av rettens avgjørelser når den er satt som meddomsrett. Deretter tar jeg for meg kravet til begrunnelse av juryens kjennelser – for som nevnt vil jursaker i særlige tilfeller måtte begrunnes.

I saker for meddomsrett skal retten ”angi hovedpunktene i rettens bevisvurdering”.¹⁰⁵

Forarbeidene sier at retten ikke skal gå inn i noen detaljert begrunnelse, men skal først og

¹⁰¹ Jon T. Johnsen 1987 s. 199.

¹⁰² Ot.prp. nr. 35 (1978-1979) s. 220.

¹⁰³ Man håper at det føles slik, for da vil straffen oppnå sitt preventive formål – det være seg for allmennheten, eller for individet selv. Hvorvidt det er reelt kan diskuteres.

¹⁰⁴ Retten skal sørge for at saken er godt nok opplyst jf. § 294.

¹⁰⁵ Jf. § 40 (5).

fremst redegjøre for ”*de springende punkter*” og kort angi hva som har vært ”*avgjørende*” for bevisvurderingen.¹⁰⁶

En begrunnelse vil først og fremst gi en oppklaring på hvorfor resultatet ble som det ble. En begrunnelse vil også demme opp for at dommerne tar utenforliggende hensyn, og vil samtidig gjøre det lettere for partene å overprøve dommen.¹⁰⁷

Juryen skal derimot ikke gi begrunnelse for sin kjennelse. Når det kommer til skyldspørsmålet i dommen skal domsgrunnene kun henviser til juryens kjennelse.¹⁰⁸

Et spørsmål er om mangelen på begrunnelse fra juryen vil stride mot tiltaltes krav på rettferdig rettergang jf. EMK artikkel 6.1. Jeg nevner kort for det første at utgangspunktet ved tolkningen av artikkel 6.1 er at helhetsvurderingen av rettergangen vil være avgjørende for om den er ”rettferdig”, og ikke dens enkelte deler. For det andre slo Høyesterett fast i Plenumsdommene at manglende begrunnelse fra juryen ikke var konvensjonsstridig, fordi norsk rett har andre mekanismer som veier opp for dette.¹⁰⁹

Ofte vil det gå frem av f. eks. spørsmålsskriftet eller faktumbeskrivelsene fra underrettene hva som er funnet bevist – men ikke alltid. Selv om en slik informasjon skulle foreligge, vil det likevel ikke si noe om hva juryen har funnet bevist. Man vil imidlertid tidvis anta at rettens grunner også gir uttrykk for juryens vurdering.¹¹⁰ Men i de tilfellene dommene fra underrettene ikke gir noen veiledning, kan dette være problematisk. Eksempler på dette er i tilfeller hvor flere gjerningsbeskrivelser er knyttet til og/eller, eller hvor tiltalte blir frifunnet i tingretten og dømt i lagmannsretten etterpå. I slike tilfeller vil det ofte være vanskelig å forstå av sammenhengen hva som har vært det avgjørende beviset/bevisene, og dersom kjennelsen skulle bli tilsidesatt eller saken skal prøves på nytt, vil dette korrumpere muligheten til å få etterprøvd dommen¹¹¹.

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 78 (1992-1993) s. 77-78.

¹⁰⁷ Dette er også fulgt opp blant annet i Rt 2009 s. 1439, Rt. 2009 s. 1526, Rt 2010 s. 865, Rt. 2010 s. 1018, HR-2011-296-A.

¹⁰⁸ Jf. § 40 (1).

¹⁰⁹ Jf. Rt 2009 s. 750 avsnitt 61.

¹¹⁰ Rt. 2009 s. 750 avsnitt 73. Dette er også fulgt opp i blant annet Rt. 2010 s. 865 i avsnitt 14.

¹¹¹ Rt. 2009 s. 1439: avsnitt 27, 29. ”Ofte vil det fremgå uttrykkelig eller av sammenhengen hvilke bevis domfellelsen bygger på, og som regel vil det da ikke være nødvendig med noen ytterligere redegjørelse.” jf. avsnitt 29. Dette er også fulgt opp i blant annet HR-2011-296-A. Se også Andenæs s. 519-520.

I noen særlige tilfeller er det påkrevd at retten skal utarbeide en begrunnelse for ”de springende punkter” og hva som har vært ”avgjørende” i bevisvurderingen. Grunnen til dette er at den domfelte og allmennheten skal få tilstrekkelig grunnlag for å etterprøve hvorfor tiltalte er kjent skyldig.¹¹² Denne begrunnelsen er påkrevd i de tilfellene hvor retten har valgt å legge kjennelsen til grunn – altså at det ikke foreligger noen tilsidesettelse.

Høyesterett har slått fast at det ikke er et *generelt* krav om begrunnelse for bevisvurderingen, men ”springende punkter” må begrunnes av lagmannsretten dersom det er nødvendig for at domfellelsen skal kunne etterprøves.¹¹³

Det virker altså som om beslutningen om *ikke* å tilsidesette ved fellende kjennelser i overraskende tilfeller gjør en begrunnelse for avgjørelsen av skyldspørsmålet nødvendig. Man ser dette ofte i dommer hvor retten har lagt juryens fellende kjennelse til grunn, og retten gjerne skriver i sin begrunnelse at de ”har funnet at det er ført tilstrekkelig bevis for tiltaltes skyld, og at kjennelsen legges til grunn jf. strpl § 376c Retten anser det imidlertid som nødvendig med en videre begrunnelse av dette av hensyn til allmennheten”.

Et annet spørsmål er hvem som skal begrunne avgjørelsen av skyldspørsmålet – om det er ”kollegiet” som består av jurymedlemmer og juridiske dommere, eller om det kun er sistnevnte som skal skrive begrunnelsen.¹¹⁴ Høyesterett har slått fast at det er rettens juridiske dommere som skal skrive begrunnelsen.¹¹⁵ Dette er også i samsvar med det som ble lagt til grunn i Rt. 2007 s. 230 avsnitt 30 om at retten uansett må foreta sin egen bevisvurdering i forbindelse med en eventuell tilsidesettelse. Dermed unngår man også at retten skal forsøke å begrunne juryens svar – hvilket ville ha vært en kunstig løsning.

Det som er avgjørende for om det kreves en begrunnelse er med andre ord ikke forbrytelsens alvorlighet. Man må se tingrettens og lagmannsrettens dom i sammenheng, for så å avgjøre om resultatet er etterprøvbart og forståelig.¹¹⁶

¹¹² Jf. Rt 2009 s. 1439 avsnitt 27. Dette er også fulgt opp i LA-2009-182386 og LA-2010-010759.

¹¹³ Rt. 2009 s. 1526 avsnitt 35. Se også avsnitt 36 hvor Høyesterett slo fast at i den konkrete sak så fremsto dommene fra tingretten og lagmannsretten sett i sammenheng som etterprøvbare. Jf. også Rt. 2010 s. 865 avsnitt 22 if.

¹¹⁴ Jeg vil heretter bruke dette begrepet om rettens sammensetning etter § 376e.

¹¹⁵ Rt. 2010 s. 865 avsnitt 43. Dette er også fulgt opp i blant annet HR-2011-296-A.

¹¹⁶ Rt. 2010 s. 865 avsnitt 23.

Problemstillingen om begrunnelse er tatt opp i Rt. 2010 s. 865. Denne saken gjaldt begrunnelsesplikten for bevisvurderingen i en sak om seksuelle overgrep mot barn. Spørsmålet var om dommene fra tingrett og lagmannsrett sett i sammenheng var grundige nok i sin begrunnelse at de var etterprøvbare. Høyesterett tok også opp spørsmålet om hvem i så fall som skulle gjennomføre begrunnelsen – retten alene eller sammen med et utvalg av juryen jf. § 376e.

Det har ikke stor betydning om dommene er fellende eller frifinnende, men dersom tingretten har ”uttrykt stor skepsis mot domfellelse, og bevissituasjonen dessuten er tilnærmet lik i de to instansene, men bevisvurderingen under skyldspørsmålet likevel faller forskjellig ut, kan det tilsi begrunnelse. Det vil også kunne ha betydning hvor omfattende tingrettens begrunnelse for sitt bevisresultat er. Foreligger det i saken et særlig punkt som må forklares, og tingretten har gitt en svært mangelfull begrunnelse for domfellelse, kan det også bli nødvendig for lagmannsretten å begrunne bevisresultatet, selv om tiltalte blir dømt i begge instanser.”¹¹⁷ Høyesterett slo fast at det fremsto som klart hva som hadde vært det ”springende punkt” i bevisvurderingen, samt at tingretten hadde grundig forklart sin bevisvurdering i dommen.¹¹⁸

Vedrørende spørsmålet om hvem som i så fall skulle gi begrunnelsen, la Høyesterett vekt på en rekke momenter som talte mot at retten sammen med jurymedlemmer skulle gi begrunnelsen.

For det første blir det feil at fagdommerne skal forsøke å begrunne juryens bevisvurdering. Det er mindre kunstig hvis fagdommerne heller begrunner sin egen vurdering – juryen har fortsatt hovedansvaret for bevisbedømmelsen.¹¹⁹ For det andre kan et forsøk på å begrunne lagrettens kjennelse lett komme i konflikt med straffeprosesslovens prinsipp om at jurymedlemmenes stemmegivning skal være anonym jf. § 376e (2) siste setning.

Til slutt la Høyesterett også vekt på at konsekvensen av at de tre fagdommerne alene begrunner bevisvurderingen kan gi en ytterligere sikkerhet for at det foretas en samvittighetsfull og reell prøving av spørsmålet om tilsidesettelse av juryens kjennelse etter § 376c. Denne vurderingen utgjør en sentral rettssikkerhetsgaranti i de unntakstilfellene hvor bevisvurderingen må begrunnes.¹²⁰

¹¹⁷ Avsnitt 23.

¹¹⁸ I dette tilfellet var det fornærmedes forklaring.

¹¹⁹ Jf. Rt. 2007 s. 230 avsnitt 30.

¹²⁰ Avsnitt 42.

Høyesterett konkluderte etter dette med at ”i de unntakstilfellene hvor det må gis en begrunnelse for bevisvurderingen under skyldspørsmålet, skal denne gis av de tre fagdommerne alene som ledd i begrunnelsen for vurderingen etter straffeprosessloven § 376c.”.¹²¹

Mindretallet argumenterte imidlertid med at det enkelte jurymedlem uansett må ”nullstille” seg ved straffutmålingen, og kan dermed i utgangspunktet også være med på å begrunne bevisvurderingen.¹²² Men førstvoterende – og resten av flertallet - mente at det uansett var forskjell på å skulle begrunne et resultat man er uenig i, og på å skulle fastsette en straff basert på juryens fellende kjennelse jf. avsnitt 41. Dette ble også avgjørende.

Man skulle altså tro det var de juridiske dommerne sammen med juryens utvalg iht § 376e som skulle skrive begrunnelsen sammen, da dette skal skje etter at hovedforhandlingen er ferdig og juryen har gitt sin kjennelse som retten da har lagt til grunn. Men etter den ovennevnte dom skal retten altså foreta denne alene.

En annen viktig dom er HR-2011-296-A. I denne saken var tiltalte dømt i både tingrett og lagmannsrett for voldtekt, legemsbeskadigelse og brudd på våpenloven. Høyesterett behandlet først lovanvendelsen, da tiltalte hadde anket på grunn av at retten hadde vært for streng da den bedømte fornærmedes skader etter straffeloven § 229 i stedet for § 228 (legemsbeskadigelse i stedet for legemsfornærmelse). Det som imidlertid er viktig for denne avhandlingen, er Høyesteretts behandling av spørsmålet om lagmannsrettens domsgrunner var mangelfulle.¹²³

Høyesterett legger først til grunn at i begrunnelsen for straffutmålingen skal ”kollegiet” gi en beskrivelse av den handling som domfellelsen gjelder. Denne beskrivelsen skal først og fremst redegjøre for det objektive hendelsesforløp, men skal også ”ta stilling til hva som er funnet bevist når det gjelder subjektiv skyld”.¹²⁴ Dersom lovanvendelsen ikke fremgår av domfellelsen ellers, og det heller ikke foreligger dokumentasjon av rettsbelæringen, skal ”det også redegjøres for den lovanvendelse som ligger til grunn for straffutmålingen”.¹²⁵ I tillegg viderefører Høyesterett i samme avsnitt det som ble slått fast i Rt. 2010 s. 865 avsnitt 38, om at faktumbeskrivelsen skal ”ikke baseres på hva fagdommerne og lagretteutvalget antar

¹²¹ Avsnitt 43.

¹²² Jf. mindretallets vota i Rt 2010 s. 865 avsnitt 54-55.

¹²³ Avsnitt 26-36.

¹²⁴ Avsnitt 28.

¹²⁵ Avsnitt 28.

lagretten har lagt til grunn, men gi uttrykk for hva de innenfor rammen av lagrettens svar selv har funnet bevist.” I samme avsnitt videreføres i tillegg prinsippet fra Rt. 2009 s. 750 avsnitt 73 og 80 om at ”kollegiets” faktumbeskrivelse – dersom det ikke er holdepunkter for annet – også må tas som uttrykk for juryens syn.

Videre tar Høyesterett utgangspunkt i det som ble slått fast tidligere at det i særskilte tilfeller i jurysaker kan være nødvendig å gi en begrunnelse for avgjørelsen av skyldspørsmålet, og at denne begrunnelsen skal gis av de juridiske dommere.¹²⁶ Det blir lagt til grunn at i spørsmålet om en ytterligere begrunnelse er nødvendig, ”*avhenger [...] av hvordan fagdommerne og lagretteutvalget utformer den faktumbeskrivelse som blir lagt til grunn for straffutmålingen. Under normale omstendigheter vil denne beskrivelsen kunne utformes slik at det ikke blir nødvendig med noen særskilt begrunnelse av fagdommerne for avgjørelsen av skyldspørsmålet*”.¹²⁷

Deretter konkluderer Høyesterett med at det fremgikk indirekte av faktumbeskrivelsen i gjeldende sak at skyldkravet var oppfylt, og at lagmannsrettens beskrivelse av handlingen var ”*konsistent og etter[lot] ingen uforklarte punkter*”.¹²⁸

Etter behandlingen av begrunnelse for skyldspørsmålet, går Høyesterett i avsnitt 34 over til å behandle et eventuelt behov for ytterligere begrunnelse for lovanvendelsen. Det legges til grunn her at spørsmålsskriftet og ”kollegiets” faktumbeskrivelse til sammen kan danne grunnlag for å prøve lagmannsrettens lovanvendelse. En ytterligere begrunnelse er bare nødvendig hvor rettsbelæringen ikke er dokumentert og det ikke ”*fremstår som klart at den handling som er beskrevet, faller inn under straffebudet*”.

Etter dette ser vi at det er to ulike grunnlag som kan kreve ytterligere begrunnelse; avgjørelsen av skyldspørsmålet og lovanvendelsen. Generelt må man kunne si at man må for det første se om domsgrunnene fra underrettene sammenholdt vil gi en god beskrivelse, sammenholdt med spørsmålsskriftet til juryen, ”kollegiets” faktumbeskrivelse samt en eventuell dokumentasjon av rettsbelæringen. Dersom det likevel etter en slik undersøkelse ikke fremstår som klart hva som er de sentrale punktene i bevisvurderingen og at tiltaltes handlinger faller inn under

¹²⁶ Rt. 2010 s. 865 avsnitt 43-44 jf. avsnitt 22. Se også avsnitt 30.

¹²⁷ Avsnitt 30.

¹²⁸ Avsnitt 31-33.

straffebudet – da kreves det en ytterligere begrunnelse, slik at domfelte og allmennheten får en forklaring på hvorfor tiltalte ble dømt. Dommen fra 2010 viser at retten hadde adgang til å gi en slik begrunnelse i de særskilte tilfeller. Høyesterett tok imidlertid et steg tilbake i 2011-dommen, og antok at behovet for en slik ekstraordinær begrunnelse var lite. Normalt vil avgjørelsen med tilhørende faktumbeskrivelse være tilfredsstillende, og rettens adgang til å begrunne i særskilte tilfeller ble da mindre praktisk.

Spørsmålet er så hva som eventuelt vil skje dersom det ikke foreligger en fullstendig begrunnelse for bevisvurderingen. Stpl § 343 (2) nr. 8 slår fast at dersom ”*domsgrunnene har mangler som hindrer prøving av anken*”, skal dette gis ubetinget virkning som saksbehandlingsfeil.

Forarbeidene slår imidlertid fast at manglende begrunnelse av bevisvurderingen vil imidlertid normalt ikke hindre prøving av anken, og det ”*skal en del til før en snau begrunnelse for bevisvurderingen hindrer prøvelse av anken. En lagmannsrettsdom vil bare kunne oppheves på dette grunnlaget hvis domsgrunnene skaper tvil om det er stilt riktige krav til bevisets styrke, siden selve bevisbedømmelsen ikke kan overprøves av Høyesterett.*”.¹²⁹ Høyesterett har også slått fast at for at en mangelfull begrunnelse av bevisvurderingen skal føre til opphevelse, må sentrale punkter i denne bli stående uforklart.¹³⁰

Resultatet blir da at retten skal fastsette straffen sammen med et utvalg fra juryen, men i de unntakstilfellene som krever ytterligere begrunnelse for bevisvurderingen, har retten adgang til å begrunne denne alene. Hvilken virkning dette momentet eventuelt vil ha på rollefordelingen i lagmannsretten kommer jeg tilbake til i kapittel 4.

3.5 Bevisførsel under straffespørsmålet

3.5.1 Innledning

På dette tidspunktet i saksgangen har juryen avsagt sin kjennelse, og retten har lagt den til grunn (i alle fall deler av den). På dette tidspunktet skal man sette i gang prosedyre om straffutmålingen.¹³¹

¹²⁹ Ot.prp. nr. 78 (1992-1993) s. 78.

¹³⁰ Se her HR-2011-296-A avsnitt 29 med videre henvisninger.

¹³¹ § 376f.

Etter at prosedyrene er fullført, skal ”kollegiet” sammen avgjøre straffutmålingen.¹³² Kollegiet består av rettens tre juridiske dommere og et utvalg på fire jurymedlemmer. Inkludert i dette utvalget skal ordføreren være med, og et jurymedlem som har stemt for frifinnelse i skyldspørsmålet.¹³³

Jeg nevner kort at et problem i dette henseende er at det tidligere i rettssaken kan være vanskelig å skille mellom skyld- og straffespørsmål. Denne inndelingen er viktig på grunn av at juryen kun skal behandle skyldspørsmålet, og ”kollegiet” skal kun behandle momenter av betydning for straffutmålingen. Som jeg vil vise til nedenfor, kan dette gjøre seg gjeldende dersom det blir tale om å dokumentere tiltaltes vandel. Dersom han eller hun er tidligere straffet, vil fremleggelse av disse dommene kunne føre til en skjerping av straffen - og har således betydning for straffutmålingen.¹³⁴ Men hvis slik dokumentasjon som kun har betydning for straffutmålingen kunne føres under behandling av skyldspørsmålet, vil dette kunne forvirre juryen, eller føre til at jurymedlemmene blir forutinntatt under bevisførselen.¹³⁵ Derfor er hovedforhandlingen delt i to, slik at kompetansefordelingen blir uforstyrret når det gjelder skyldspørsmålet.¹³⁶

Dette temaet er for stort til å behandle i denne avhandlingen så jeg går ikke nærmere inn på det her.¹³⁷

3.5.2 Dokumentasjon om tiltaltes tidligere straffeforhold

Utgangspunktet her er § 294, som slår fast at retten skal sørge for at saken er så godt opplyst som mulig. Vi har også prinsippene om fri bevisbedømmelse og – føring.

Dernest følger § 292 (2), som bestemmer at retten kan nekte bevis som blant annet er ”uten betydning for dommens innhold”. Jeg går gjennom dette nedenfor.

Bevisføring for tiltaltes gode vandel kan føres, men vil ofte ha begrenset betydning for saken og vil lett bli avskåret¹³⁸.

¹³² § 376e.

¹³³ Jf. første ledd første punktum og annet ledd første punktum.

¹³⁴ Straffeloven § 61.

¹³⁵ Jf. Matningsdal JV 1998 s. 273 på side 279. Se også Andenæs s. 519.

¹³⁶ § 376e sammenholdt med § 376f.

¹³⁷ For nærmere behandling, se Matningsdal JV 1998 s. 273.

¹³⁸ Jf. § 301 (1) første punktum. Denne bestemmelsen gjelder også for jurysaker, jf. § 354. Se også Gyldendal Rettsdata lovkommentar.

§ 301 (2) slår imidlertid fast at bevis om tiltaltes dårligeandel bare kan føres dersom retten tillater det. Bevis for tidligere domfellelse kan nektes ført dersom det er uten betydning for saken. Dette gjelder både i spørsmål om skyld og straffutmåling.¹³⁹ Relevante momenter for rettens vurdering er sakens viktighet, alvor og forholdets tilknytning til tiltalens handlinger samt skadevirkning for tiltalte og/eller tredjemann.¹⁴⁰

Forarbeidene slår fast at spørsmålet om siktede tidligere har blitt straffet vil ofte være av betydning for straffutmålingen, og vil dermed ofte være av betydning for "saken" – særlig hvor det er snakk om gjentakelse jf. strl § 61.¹⁴¹ Tidligere straffbare forhold vil i mange tilfelle ikke være av betydning for skyldspørsmålet, og man bør derfor spare disse bevisene til behandlingen av straffutmålingen. Det må vurderes nærmere om det dokumenterte forhold ligger langt tilbake i tid, og/eller er av en annen art enn de forhold som skal pådømmes i nærværende sak.¹⁴²

Dersom bevisføringen gjelder forhold hvor tiltalte har vært mistenkt eller siktet – men ikke har blitt straffet – bør denne avskjæres. Det samme gjelder dersom aktor påberoper slike forhold men har ingen egentlige bevis. Unntak kan imidlertid tenkes dersom de tidligere sakene er av liknende art som i den foreliggende sak.

Uttalelsene i Rt. 1987 s. 92 er fulgt opp i ettertid, jf. f. eks. Rt. 1993 s. 298, 1994 s. 969, 1996 s. 766 og 1998 s. 1535.

I Rt. 1994 s. 969 slo Høyesterett også fast at det i grunn ikke hadde noen betydning om den dokumenterte dommen var frifinnende eller fellende. Rt. 1996 s. 766 la konkret vekt på at det ikke var en saksbehandlingsfeil å legge frem en dom "om en likeartet forbrytelse som ikke ligger langt tilbake i tid".¹⁴³ I tvilstilfeller er det av og til mest praktisk at man legger fram dommen uten juryen til stede, og så eventuelt avskjære den etterpå.¹⁴⁴

¹³⁹ Bjerke og Keiserud s. 1037-1038, Andenæs s. 519.

¹⁴⁰ Jf. Gyldendal Rettsdata lovkommentar. Se også Rt. 1987 s. 92, hvor bevisførselen "ikke gjelder tiltaltes andel i sin alminnelighet, men hans atferd og handlingsmønster i relasjoner som etter omstendighetene kan ha klar og direkte bevisbetydning i forhold til de handlinger tiltalen gjelder".

¹⁴¹ NOU 1984:27 s. 164.

¹⁴² Se også Bjerke og Keiserud s. 1037.

¹⁴³ Dommen på side 768.

¹⁴⁴ Jf. Rt. 1998 s. 1535.

I utgangspunktet bør det vises tilbakeholdenhet, men avgjørelsen om dokumentasjon av tiltaltes tidligere straffeforhold beror på rettens skjønn, og må prøves som ledd i den samlede bevisvurdering.¹⁴⁵

3.6 Rettsmidler for tiltalte og påtalemyndighet etter jurybehandling i lagmannsretten

3.6.1 Innledning

Behandling i lagmannsretten kan få hovedsakelig to utfall: retten tilsidesetter hele eller deler av juryens kjennelse slik at det blir ny behandling for meddomsrett, eller at retten legger juryens kjennelse til grunn slik at lagmannsretten avsier dom.

De vanlige ankegrunner er saksbehandlingen, bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, lovanvendelsen under skyldspørsmålet og avgjørelsen om straff.¹⁴⁶ I saker som er behandlet med jury, vil imidlertid bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet være utelukket fra ankegrunnene.¹⁴⁷

I det følgende vil jeg først gå kort gjennom rettens mulighet til å omgjøre sin egen beslutning. Den neste problemstillingen blir da hvilke muligheter partene har til å anke lagmannsrettens avgjørelser. Bestemmelsene om tilsidesettelsesadgangen er unntatt de vanlige regler som gjelder for anke.¹⁴⁸ Jeg vil se nærmere på hvilke regler som da gjelder, og om tilsidesettelsen i seg selv kan ankes – samt mulighetene for å anke dommen som sådan når juryens kjennelse er lagt til grunn.

Til slutt tar jeg for meg hva Høyesterett har anledning til å prøve.

3.6.2 Omgjøring

Begjæring om omgjøring av en beslutning er ikke å anse som et eget rettsmiddel, men jeg tar det med i behandlingen for å vise at det ikke alltid er nødvendig med anke for å rette på eventuelle feil som lagmannsretten har gjort.¹⁴⁹ Jeg vil først gå gjennom det generelle som kan utledes av § 53 (2). Deretter tar jeg for meg adgangen til omgjøring av hhv frifinnende og

¹⁴⁵ Rt. 1991 s. 347.

¹⁴⁶ Alternativt til straff kan det være idømt rettsfølge som nevnt i § 2 (1) nr. 1.

¹⁴⁷ § 306 (2).

¹⁴⁸ Jf. § 377 (1) if.

¹⁴⁹ Jf. Bjerke og Keiserud s. 201-202.

fellende tilsidesettelser før jeg til slutt vurderer omgjøringsadgangen av de tilfellene hvor retten har lagt juryens kjennelse til grunn.

Ifølge § 53 (2) kan en beslutning omgjøres av den rett som fattet den så lenge ingen ”ervert rett” er til hinder. Det kreves etter ordlyden ikke at omgjøringen må foretas av andre enn den retten som fattet beslutningen – i alle fall ikke så lenge en eventuell anke enda ikke har kommet frem til Ankeutvalget.¹⁵⁰ Et spørsmål her er om det er noen forskjell på omgjøring av eget tiltak og omgjøring etter begjæring.

Det neste spørsmålet er hva som ligger i ”ervert rett”. Betydningen er uklar, og forarbeidene gir ingen veiledning. Det er antatt at bestemmelsen tar sikte på de forhold hvor f. eks. ankeutvalget har henvist saken til Høyesterett. Dersom en part har innrettet seg etter dette, kan det være ”uforholdsmessig tyngende” for parten dersom denne tillatelsen ble trukket tilbake.¹⁵¹ I tilfeller hvor det kan foreligge en ”ervert rett”, skal det mye til før denne retten blir overprøvd.¹⁵² Omgjøring er mer aktuelt hvor en beslutning til skade for parten har ført til at han eller hun har innrettet seg etter denne. Med andre ord; hvor en omgjøring er til gunst for parten som har innrettet seg (etter den negative beslutningen), vil omgjøring være praktisk.

Et annet spørsmål er om det er noen forskjell mellom omgjøring av beslutning om tilsidesettelse av frifinnende og fellende kjennelser. Etter gjennomgangen ovenfor vil det avgjørende være om tiltaltes innrettelse etter avsagt dom vil være en ”ervert rett” som er rimelig å beskytte og om den retningen omgjørelsen tar er i tiltaltes disfavør.¹⁵³

Dersom tiltalte har blitt domfelt på grunn av at retten har besluttet å legge juryens kjennelse til grunn, og denne beslutningen blir omgjort, vil tiltalte bli frifunnet. Dette vil oppleves som et positivt utfall. Således må det kunne antas at tiltaltes forventning om f. eks. å sone fengselsstraff ikke vil være beskyttelsesverdig, da han eller hun får en omgjøring som fører til en bedre tilværelse.

¹⁵⁰ Jf. Bjerke og Keiserud s. 202. Dersom omgjøringen skjer etter at retten er hevet, må det settes et nytt rettsmøte for å avsi frifinnelsesdom etter § 376.

¹⁵¹ Andenæs s. 149 med videre henvisning til tvisteloven 2005 § 19-10 (1). Annen teori som Andenæs viser til viser at det avgjørende er hvorvidt det vil være ”åpenbart ubillig” eller om det er skapt en forventning hos en part som er ”rimelig å beskytte”.

¹⁵² Andenæs i petitavsnitt s. 150.

¹⁵³ Se note 159 – Andenæs s. 149.

Saken kan stille seg annerledes dersom retten har tilsidesatt juryens fellende kjennelse jf. § 376c, for så å omgjøre beslutningen. Resultatet blir da at retten legger juryens kjennelse til grunn. Dersom tiltalte – den frifinnede – har innrettet seg etter rettens tilsidesettelse av juryens fellende kjennelse, for så å få kontrabeskjed, vil dette være et negativt utfall for tiltalte. Jeg viser her til det alminnelige prinsipp om at man heller ønsker at skyldige går fri enn at uskyldige dømmes. Dette får også betydning her, fordi man vil unngå å innskrenke tiltaltes frihet i det lengste. Da omgjøringen i sistnevnte eksempel vil oppleves som en større omveltning enn i det første, er det trygt å anta at tiltaltes frifinnende dom må anses som en ervervet rett. Følgen blir dermed at omgjøring ikke kan skje.

I tillegg til dette må det spørres om rettens beslutning om *ikke* å tilsidesette kan omgjøres. Det at retten ikke beslutter å tilsidesette - men legger juryens kjennelse til grunn - er ikke en beslutning i seg selv. § 53 (2) er da ikke anvendelig og omgjøring kan således ikke skje.

3.6.3 Anke over tilsidesettelsesbeslutningen

Rettens avgjørelse om å tilsidesette etter §§ 376a eller 376c, er en *beslutning*, og trenger derfor ikke begrunnelse.¹⁵⁴

Beslutninger kan ifølge § 377 ankes av ”*enhver som avgjørelsen rammer*”. Det er imidlertid unntak for beslutninger som gjør utslag i formelle feil, eller at beslutningen etter ”*sin art eller etter særskilt lovregel er uangripelig*”.¹⁵⁵ Bestemmelsens ordlyd slår dermed fast at beslutning om å tilsidesette etter § 376a og § 376c er unntatt reglene i §§ 377 og 378 på grunn av spesialregulerte ankeregler¹⁵⁶.

Tredje ledd slår fast at beslutningen om å tilsidesette juryens kjennelse kan ”*ankes på grunn av feil ved saksbehandlingen eller lovanvendelsen*”. Etter ordlyden kan man altså ikke anke over det at retten *tilsidesatte*.¹⁵⁷ Dette er fordi beslutningen om å tilsidesette ikke skal

¹⁵⁴ § 53. Retten må opplyse at vilkårene er til stede, men dette er ikke nødvendigvis en feil som ubetinget fører til opphevelse.

¹⁵⁵ § 377 (1) jf. § 314.

¹⁵⁶ § 376a (3) annet punktum. Dette gjelder også tilsvarende i tilfeller hvor retten har tilsidesatt etter § 376c, men må da innskrenkes til kun å gjelde ved fellende kjennelser jf. Bjerke og Keiserud s. 1185. Dette er praktisk hvor retten har delt opp beslutningen om å tilsidesette iht tiltalte eller tiltaleposter.

¹⁵⁷ Jf. Andenæs s. 516 og Hans Kristian Bjerke JV 1978 s. 285 på side 290-291.

begrunnes. Dermed kan man ikke vite om tilsidesettelsen beror på bedømmelse av jus eller faktum, med mindre dette går frem av beslutningen i seg selv.¹⁵⁸

Et eksempel på at tilsidesettelsen har blitt angrepet, er Rt. 2007 s. 230. Det ble anket over at tilsidesettelsen var ubegrunnet og at dette var i strid med kravet om rettferdig rettergang etter EMK art. 6, i tillegg til at tilsidesettelsen var i strid med § 376a. Høyesterett konkluderte for det første med at beslutninger ikke skal begrunnes.¹⁵⁹ Deretter slo Høyesterett fast at det var uansett ikke behov for begrunnelse for tilsidesettelsen, da skyldspørsmålet enda ikke var avgjort. Etter tilsidesettelse skal saken behandles på ny, og det forelå dermed ikke noen rettskraftig dom. Det fremgikk også av lagmannsrettens dom at vilkårene i § 376a var oppfylt, og Høyesterett anså dette for å være tilstrekkelig.

Et annet eksempel er Rt. 2008 s. 1342, hvor det var anket over tilsidesettelsen i en sak om grovt ran av to Munchbilder. Påtalemyndigheten anket tilsidesettelsen på grunn av at retten hadde feiltolket forsettskravet, og at dette førte til tilsidesettelse. I og med at beslutningen om å tilsidesette ikke skal begrunnes var det vanskelig å vite nøyaktig hva retten hadde funnet bevist med hensyn til medvirkningsforsettet. Usikkerheten som dette medførte var i følge ankeutvalget så stor at beslutningen om å tilsidesette ble opphevet.¹⁶⁰

Det må kunne antas at ved prøving av lovanvendelsen – enten det gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet eller at retten misforstår eller blander tilsidesettelsesreglene - må det også her bero på en eventuell protokollering av rettsbelæringen – se mer om dette nedenfor.

3.6.4 Anke over dommen hvor tilsidesettelse ikke har skjedd

Anke over dommer reguleres av § 306. Den slår for det første fast at partene kan anke dommer fra tingrett og lagmannsrett til nærmere bestemte ankeinstanser som beskrevet i §§ 6-8. For det andre setter bestemmelsens andre ledd en begrensning for saker som ankes til Høyesterett; Høyesterett er avskåret fra å prøve bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Videre inneholder tredje ledd særskilte regler for anke over saker som er behandlet av jury.

¹⁵⁸ Se nærmere om dette i Bjerke og Keiserud s. 1181-1182: ”Det kan tenkes at Høyesteretts kjæremålsutvalg kommer til at det forhold som er beskrevet i spørsmålet, *ikke er straffbart*, og således overprøver rettens lovanvendelse som går ut på at tiltalte er *skyldig*.”

¹⁵⁹ § 53.

¹⁶⁰ Avsnitt 20.

Jeg vil her gå gjennom partenes adgang til å anke dommer hvor retten har lagt juryens kjennelse til grunn.

At retten ikke bruker sin adgang til å tilsidesette juryens kjennelse, kan ikke angripes verken ved anke eller ved at den benyttes som ankegrunn mot selve dommen. Dette fordi at rettens avgjørelse om å legge juryens kjennelse til grunn ikke er en beslutning i seg selv, og at dersom Høyesterett skulle ha behandlet denne ankegrunnen som saksbehandlingsfeil, ville dette i realiteten ført til en prøving av skyldspørsmålet – hvilket er utelukket.¹⁶¹

Dommen må med andre ord ankes på grunn av lovanvendelsen eller saksbehandlingsfeil som knytter seg til andre punkter enn en *ikke benyttet* tilsidesettelsesadgang.¹⁶²

Hvem kan anke:

I jursaker kan den frifinnede tiltalte ikke anke dommen med mindre ”*skyldspørsmålet er avgjort mot ham*”.¹⁶³ Eksempel på dette er at juryen har avsagt en fellende kjennelse, men at retten frifinner pga foreldelse. Han er i dette tilfellet riktignok frifunnet, men skyldspørsmålet har altså blitt avgjort av juryen i hans disfavør.

Dersom retten frifinner tiltalte uten juryens kjennelse, har skyldspørsmålet ikke blitt avgjort – og tiltalte vil dermed ikke ha mulighet til å anke¹⁶⁴.

Dersom siktede er død, kan hans slektninger som oppregnet i § 308 anke i hans sted.¹⁶⁵ I slike tilfeller kan også påtalemyndigheten anke, men da til hans gunst – selv om dommen er rettskraftig og siktede er død jf. § 309.

Påtalemyndigheten kan ikke anke en frifinnende dom etter jurybehandling uten å ha protokollert rettsbelæringen jf. § 306 (3). Dette er fordi at ved jursaker så får man ingen veiledning fra juryen på hva som kjennelsen skyldes – bevisbedømmelsen eller lovanvendelsen.

¹⁶¹ Jf. Hans Kristian Bjerke JV 1978 s. 285 på side 290-291. Se likevel Rt. 1965 s. 128 jf. ovenfor.

¹⁶² Jf. Rt. 1894 s. 56, 1958 s. 980 og 1990 s. 1270. Se også Bjerke og Keiserud s. 1181-1182. Dette er også i samsvar med ordlyden i § 376a (3) siste setning.

¹⁶³ § 307 (2).

¹⁶⁴ Slik som retten har adgang til etter §§ 362 (1) eller 376b (2). Se Bjerke og Keiserud s. 1051.

¹⁶⁵ Jf. § 377 (2).

Anke over lovanvendelsen:

Ofte vil det fremgå av premissene i straffutmålingen hva som er lagt til grunn for avgjørelsen. Å anke over lovanvendelsen kan imidlertid være vanskelig da juryen ikke begrunner sin kjennelse. Unntak finnes i de tilfeller hvor deler av eller hele rettsbelæringen er protokollert jf. § 368 (4) første setning. Gitt at det ikke er foretatt protokollering av rettsbelæringen, er det ikke godt å vite hvor feilen ligger. Dermed kan det godt hende at det er anvendt feil ved bevisvurderingen og ikke ved lovanvendelsen.

Hvis det ankes til gunst for tiltalte– eller han anker selv – er denne anken derimot unntatt hovedregelen i § 306 (3).¹⁶⁶

Bestemmelsen i tredje ledd har ingen selvstendig betydning, men kan være praktisk dersom beskrivelsen i spørsmålsskriftet viser at tiltalte burde ha vært domfelt etter en strengere bestemmelse. Dersom Høyesterett finner det omvendte – at den domfelte skulle ha vært dømt etter en mildere straffebestemmelse – kunne retten ha rettet feilen og opphevet dommen, eller endret domfellelsen til en mildere straff.¹⁶⁷

Man kan i slike tilfelle godta andre bevis for den lovforståelsen som har blitt lagt til grunn. Det er sikker rett at man kan anke for tiltaltes gunst på grunnlag av lovanvendelsen dersom det ”*på annen måte kan føres bevis for at det er sannsynlig at lagretten har lagt til grunn en uriktig lovforståelse ved avgjørelsen av skyldspørsmålet*”.¹⁶⁸

Hva denne bevisføringen innebærer, er antatt ifølge Høyesterett i Rt. 2000 s. 1223 å måtte gi noe ut over ”*vitterlige kjensgjerninger iallfall kan bygges på uomtvistet faktum for øvrig*”. Høyesterett la også vekt på at det var ”*i seg selv et argument for at materiale utenfor rettsbelæringen tillates trukket inn i vurderingen. Det ville klart være uønsket om de begrensninger jurysystemet setter, skulle avskjære Høyesteretts kontroll med så sentrale rettssikkerhetsspørsmål*”. Sitatene er hentet fra dommens side 1226.

Eksempler på ”annen måte” kan være at lagmannen legger frem det manuskript som han har holdt seg til, lagmannsrettens bemerkninger om straffutmålingen, forklaringer fra rettens

¹⁶⁶ Andenæs s. 545.

¹⁶⁷ Jf. NUT 1969 s. 386 første spalte.

¹⁶⁸ Jf. prinsippavgjørelsen i Rt. 1999 s. 379 på side 382. Dommens premisser er fulgt opp blant annet i Rt. 2000 s. 1223 på side 1226, Rt. 2000 s. 917 på side 919, Rt. 2004 s. 1392 i avsnitt 8 og Rt. 2007 s. 583 i avsnitt 33.

aktører eller gjerningsbeskrivelsen i spørsmålsskriftet.¹⁶⁹ Det er imidlertid ikke noe krav om at lagmannsrettens premisser for straffutmålingen skal utformes slik at lovanvendelsen kan prøves, så man må i utgangspunktet vise tilbakeholdenhet med å legge for stor vekt på det lagmannsretten uttaler i denne forbindelse.¹⁷⁰ Jo mer skjønnsmessig avgjørelsen er, jo vanskeligere er det for Høyesterett å prøve lovanvendelsen – uansett om det er ført bevis for hva som ble sagt i rettsbelæringen.

Adgangen til å anke til tiltaltes gunst er altså *videre* enn adgangen til å anke til skade for tiltalte.

3.6.5 Høyesteretts prøvelsesadgang

I første runde må ankeutvalget gi samtykke til at saken henvises videre til Høyesterett.¹⁷¹

Dette skjer dersom saken har ”*betydning utenfor den foreliggende sak*” eller at det foreligger ”*særlige*” grunner som gjør at det er viktig å få saken prøvd for Høyesterett.

Høyesterett kan ikke prøve bevisbedømmelsen under avgjørelsen av skyldspørsmålet.¹⁷² Dette forsterker en ufravikelig regel om at man kan få prøvd bevisvurderingen under skyldspørsmålet kun to ganger – i tingrett og lagmannsrett¹⁷³.

Høyesterett kan imidlertid prøve – til og med fravike – bevisbedømmelsen av straffutmålingsspørsmålene.¹⁷⁴

Et eksempel på at Høyesterett prøvde bevisbedømmelsen under straffutmålingsspørsmålet, er en dom inntatt i Rt. 1960 s. 634. I denne saken hadde en tidligere ustraffet mann blitt dømt for forsettlig drap på sin kone som han hadde kvalt om natten ved kvelertak. Spørsmålet som ble forelagt juryen var om handlingen var utført under en forbigående sterk nedsettelse av bevisstheten (jf. strl § 53 nr. 1 b). Mannen ble dømt til lovens minstestraff som da var 6 års fengsel. Først slo Høyesterett fast at det var feil av lagmannsretten å stille dette spørsmålet til juryen, da § 56 er en straffutmålingsregel. Deretter

¹⁶⁹ Jf. Rt. 2000 s. 917 på side 920. Eksempelvis var det i Rt. 1999 s. 379 tatt forklaring fra aktor.

¹⁷⁰ Jf. Rt. 2007 s. 583 avsnitt 33.

¹⁷¹ §§ 320 og 323 (1).

¹⁷² § 306 (2).

¹⁷³ Fredriksen s. 275-276. Man kan riktignok si at skyldspørsmålet blir prøvd tre ganger hvis man regner med ny behandling for meddomsrett, men det stemmer ikke. Dersom saken kommer opp for ny behandling i meddomsrett, skal saken stilles som om den aldri hadde blitt prøvd i lagmannsretten.

¹⁷⁴ Andenæs s. 543.

bedømte førstvoterende bevisene annerledes enn både de psykiatriske sakkyndige og juryen. Høyesterett konkluderte dermed at det forelå en tvil som måtte komme tiltalte til gode. Det ble lagt til grunn at det forelå en forbigående sterk nedsettelse av bevisstheten – straffen ble redusert til 3 års fengsel.

Dersom saken behandles av Høyesterett, kan ikke retten dømme tiltalte strengere enn han ville ha blitt dersom juryens fellende kjennelse hadde blitt lagt til grunn.¹⁷⁵ Et eksempel på dette er dersom en fellende kjennelse om voldtekt har blitt satt til side av retten, kan dette ikke ved den nye behandling lede til domfellelse for voldtekt med døden til følge.¹⁷⁶ Begrunnelsen for dette er juryens manglende begrunnelse av skyldspørsmålet.¹⁷⁷ Dersom Høyesterett skulle ha begitt seg ut på en strengere straffutmåling, måtte Høyesterett ha vurdert bevisene for skyldspørsmålet – hvilket de ikke har anledning til.

3.7 Runde to: Ny behandling for meddomsrett

3.7.1 Innledning

Saken står på dette tidspunkt på samme sted som før behandling i lagmannsretten. Dette innebærer at alle bevis skal føres på nytt, også eventuelle nye bevis.¹⁷⁸ I den nye behandlingen vil skyld- og straffespørsmålet bli behandlet sammen, slik at man slipper å dele opp hovedforhandlingen. Prosedyrene vil altså omhandle alle momentene.

Begrensningene som følger av § 376d for Høyesterett gjelder her.

Jeg nevnte i kapittel 2 at da innføringen av tilsidesettelsesadgangen ble gjennomført, ble dette forsvart med at tiltalte skulle få kjennelse fra ny jury i neste runde. Dette ble imidlertid endret i 1989 til at ny behandling av saken skulle føres for meddomsrett.¹⁷⁹ Dette innebærer at i den nye behandlingen skal retten bestå av fire meddommere og tre fagdommere.¹⁸⁰

¹⁷⁵ § 376d. Denne begrensningen gjelder kun dersom vilkårene for gjenåpning ikke er oppfylt jf. bestemmelsen i.f.

¹⁷⁶ Andenæs s. 516.

¹⁷⁷ Nærmere om dette i Bjerke og Keiserud s. 1049.

¹⁷⁸ Andenæs s. 516.

¹⁷⁹ Innst. O. nr. 106 (1988-1989).

¹⁸⁰ Jf. § 332.

Grunnen til denne endringen var å ”styrke rettens fagkyndighet i saker om økonomisk kriminalitet”.¹⁸¹ Juryens eventuelle manglende kompetanse på dette området talte altså for endringen: ”*Dette er saker som allerede er behandlet av lagmannsretten og hvor opphevelsen av juryens kjennelse trekker i retning av at saken egner seg bedre for meddomsrett*”. Det var i tillegg ønskelig med begrunnelse ved neste behandling.

For å belyse skillet mellom behandling med jury og behandling i meddomsrett, vil jeg ta for meg fordeler og ulemper som oppstår spesielt ved bruk av meddomsrett i runde to – og ikke ulemper ved ny behandling generelt.

3.7.2 Fordeler ved ny behandling for meddomsrett

Man får en begrunnelse å forholde seg til. Ved annen gangs behandling for meddomsrett sitter juridiske dommere sammen med lege dommere for å behandle saken. Disse samarbeider om bevisvurderingen, skyldspørsmålet og straffutmålingen, og gir en samlet begrunnelse for avgjørelsen. Begrunnelsen for skyldspørsmålet har lenge vært ønsket for å bedre mulighetene for etterprøvbarehet og sikre rettssikkerheten.¹⁸² Dette er også siste mulighet for å få behandlet bevisvurderingen under skyldspørsmålet, så behovet for begrunnelse blir mer fremtredende. Gjennom begrunnelsen vil den domfelte og allmennheten også få muligheten til å forstå hvorfor tiltalte ble dømt eller frifunnet.

Behandling for nye dommere vil avklare uenigheten i lagmannsretten. Når en sak blir henvist til ny behandling, viser dette at det er uenighet mellom juryen og de juridiske dommere om hva resultatet av skyldspørsmålet bør bli. De juridiske dommerne har etter sin egen bevisvurdering kommet til at juryen har tatt feil, og at saken er tjent med ny behandling. Det at man dermed viser behandlingen videre til ny rett med nye dommere viser at en ny og grundig gjennomgang av saken vil være den beste og mest betryggende løsningen.

Ny behandling i meddomsrett vil føre til oppklaring av misforståelser. Ved behandling i meddomsrett har lekdommerne anledning til å stille spørsmål i salen. Selv om jurymedlemmene har anledning til å stille spørsmål til retten, er dette mye mer tungvint enn det man opplever i meddomsrett. Dette er for å sikre at juryen ikke blir påvirket av ytre omstendigheter enn de bevis saken gjelder.

¹⁸¹ Jf. nevnte Innst. side 5. Se også Matningsdal JV 1998 s. 273 på side 277.

¹⁸² Jf. flertallets uttalelser i ot.prp. nr. 78 (1992-1993) på s. 48-49.

Ved samtaler i pausene kan man få klarlagt juridiske spørsmål som kan være uklare. Det er da lettere å konsentrere seg om bevisvurderingen.¹⁸³

3.7.3 Ulemper ved ny behandling for meddomsrett

Behandling i meddomsrett kan innebære av lekdommere blir overkjørt av dominerende fagdommere. En ofte nevnt frykt er at fagdommerne skal overkjøre lekdommerne. Enten ved at de gjør dette bevisst, eller ved at meddommerne automatisk underkaster seg. Lekdommerne er imidlertid i flertall, så dette argumentet kan tilte begge veier.¹⁸⁴ Dessuten kan dette også skje ved jurybehandling. Under rådslagningen som overalt ellers, vil det finnes personer som kan ha en mer dominerende effekt på andre. Dette er altså ikke enerådende for meddomsretten, men det er helt klart uheldig for formålet med lekfolks deltakelse i retten.¹⁸⁵

Ny behandling for meddomsrett kan representere en utradering av juryens kompetanseområde. Noen mener også at systemet med meddomsrett i runde to i realiteten innebærer ”en helt annen innflytelse over skyldspørsmålet enn juryordningen opprinnelig forutsatte”.¹⁸⁶ Dette er imidlertid et tema som ikke passer her, men som vil bli gjennomgått i kapittel 4.

Kapittel 4: Avslutning

4.1 Innledning

Målet med avhandlingen var å se nærmere på kompetansefordelingen i lagmannsretten, og finne ut om den består av et skarpt skille som den var tiltenkt. Dette har vært gjennomgått i lys av rettens adgang til å tilsidesette eller endre juryens kjennelse. Gjennomgangen viser at rollefordelingen har sine svakheter, og at det kanskje er på tide å fornye systemet i lagmannsretten.

Jeg vil gå litt nærmere inn på grunnen til dette.

¹⁸³ Nygard LOR 2003 s. 290 på side 294.

¹⁸⁴ Meddomsretten består av fire lekdommere og tre fagdommere.

¹⁸⁵ Et mulig eksempel på fagdommerdominans: Sandsdalensaken. Juryen spurte flere ganger om hvordan de kunne unngå å straffe tiltalte (det gjaldt aktiv dødshjelp). Juryen frikjente, men retten tilsidesatte kjennelsen. I meddomsrett ble tiltalte domfelt. Se artikkelen i litteraturlista fra Gateavisa.

¹⁸⁶ Sulland TFST 2008 s. 253 på side 257.

4.2 Mistillit

Et spørsmål er om det ikke vil være mer naturlig å få prøvd saken på nytt for ny jury.

Tidligere skulle saken ved ny behandling prøves for en ny jury, men ble endret da strpl 1981 kom.¹⁸⁷ Flere argumenterer for at denne løsningen virker ”kunstig”.¹⁸⁸

Det at saken nå skal behandles for meddomsrett etter tilsidesettelse, kan tyde på en grunnleggende mistillit til juryen.¹⁸⁹ Dette styrkes av at i England – juryens hjemland – har tiltalte friheten til å velge om han eller hun vil ha jurybehandling. Det har derfor utviklet seg til å bli et taktisk spill, alt etter som tiltalte har en god eller dårlig sak.¹⁹⁰

Litt forenklet kan man si at ordningen med å prøve saken på nytt for meddomsrett tyder på at juryen har tatt ”feil” avgjørelse, og må gjøres på nytt på en ”skikkelig” måte.¹⁹¹

4.3 Juryens funksjon er uthulet

Rollefordelingen som straffeprosessloven bygger på fører til at juryen og rettens juridiske dommere jobber hver for seg med hvert sitt ansvarsområde. Kompetansefordelingen er basert på at retten og juryen skal ha hvert sitt ansvarsområde, samt at de har en kontrollerende effekt på hverandre. Det som imidlertid har skjedd, er at de oppgavene som juryen i utgangspunktet skulle være alene om å ha mer eller mindre blitt overtatt eller skal kontrolleres av de juridiske dommere.¹⁹²

Selv om det er retten som gir rettsbelæring og stiller spørsmålene i den formen den selv finner er god, vil retten aldri kunne ha fullstendig kontroll over hva ethvert jurymedlem vil stemme. Retten kan imidlertid synes å ha stor mulighet til å påvirke juryen i ”riktig” retning. Et spørsmål i dette henseende er om man da må styrke juryens stilling, slik at den består trygg for rettens påvirkning.

¹⁸⁷ Erling Moss kaller endringen ”maktparadokset”, se Juristkontakt nr. 5 2006.

¹⁸⁸ Se blant annet Eldens fotnote nr. 6 i DNA Temahefte 1999 s. 52, Ot.prp. nr. 78 (1992-1993) s. 49 og 55.

¹⁸⁹ Se Rt. 2009 s. 750 avsnitt 66 om at det vil stride mot rettssikkerheten å la bevisvurderingen være helt opp til juryen. Se også Sullands uttalelse i Gateavisa.

¹⁹⁰ Stridbeck DNA Temahefte 1999 s. 29-30. Se også Andenæs s. 114 om hva han ville valgt.

¹⁹¹ Nygard s. 51 med videre henvisninger.

¹⁹² Dette kan også ha vært meningen hele tiden – se f eks til at retten alltid har hatt mulighet til å tilsidesette, samt foreta bindende rettsbelæring.

Gjennomgangen viser imidlertid at en stor meddomsrett vil ha flere fordeler enn behandling med jury.

Se for eksempel til § 352 (2) nr. 2. Begrunnelsen for å unnta unge lovbyggere fra behandling i lagmannsretten var i utgangspunktet å skåne dem fra den publisiteten som gjerne var forbundet med jursaker. Dette viser at en mer betryggende behandling ikke kunne ha vært så viktig som det påberopes. Med andre ord; jurybehandling er ikke mer betryggende for tiltalte enn en meddomsrett.¹⁹³

4.4 Oppsummering

Det første behandlingen gikk ut på var om de opprinnelige hensynene var ivaretatt, og i hvilken grad de kan begrunne fortsatt segregering i lagmannsretten.

Rollefordelingen man ser i lagmannsretten – med at de lege dommere (jurymedlemmene) er adskilte fra de juridiske dommere – minner om en tid da lekfolket representerte en nødvendig korreksjon av kongemakten. Det var helt klart behov for et skille mellom stat og domstol i 1887, men i dag har dette ingen betydning. Det at tiltalte skulle ”dømmes av likemenn” vil ikke ha noen mening i dag. Gjennomgangen i kapittel 2 viste at samfunnet nå har endret seg slik at tiltaltes ”likemenn” – juryen – nå faktisk er mer lik datidens fagdommere. Dette betyr ikke nødvendigvis at vi må stramme inn på kravene til hvem som kan være lekdommere, men rett og slett at samfunnet har endret seg såpass mye i forhold til hvordan det var i 1887 at hensynets innhold har falt bort. Hensynene refererer seg til en annen tid i et annet samfunn. Det man har behov for er forutberegnelighet og rettssikkerhet. Ting kan tyde på at en fortsatt atskilt lagmannsrett ikke representerer dette.¹⁹⁴

For eksempel er prinsippene om fri bevisføring og fri bevisbedømmelse i dag grunnleggende i norsk rettspleie. Disse prinsippene kommer aldri til å bli røkket ved. De kan ikke være grunnen til å holde dommerne atskilt fra juryen, da de benyttes av både fag- og lekdommere.¹⁹⁵

Hensynet til demokrati og folkestyre kan heller ikke tillegges vekt i dag. Dette er fordi hensynene bak en rettferdig rettergang ikke alltid er sammenfallende med demokrati i ordets rette forstand, og i alle fall ikke folkestyre. Det er riktig at juryen skal stemme over

¹⁹³ Rt. 2010 s. 1018 avsnitt 17.

¹⁹⁴ NOU 1992:28 s. 107 og Stridbeck s. 27 – legg også merke til hans henvisninger til Diesens uttalelser.

¹⁹⁵ Se også Stridbeck tfs 2002 s. 229.

skyldspørsmålet, men det er ikke de som har det siste ordet – det er det de juridiske dommere som har. Dersom noen skulle mene at jurymedlemmene kan stemme med hjemmel i ”den alminnelige rettsfølelse”, tar de feil. Forsikringen som jurymedlemmene avgir før rettssaken forhindrer dem faktisk i å ta hensyn som ligger utenfor loven.¹⁹⁶

I begynnelsen var nok demokratihensynet helt klart berettiget, men det var mest som et *symbol* på at embetsveldet ikke lenger skulle ha full kontroll over borgerne sine.

En rettsavgjørelse er heller ingen politisk avgjørelse som skal avgjøres på bakgrunn av det folket vil. I retten er det loven som bestemmer, og enhver juridisk som lege dommer må innrette seg etter dette. Den eneste måten folkestyreansynet skal få gjennomslag på, er ved å delta aktivt i politiske valg ved Stortinget og at de folkevalgte endrer lovene.

Nygaard har i en artikkel inntatt i Tidsskrift for strafferett 2006 s. 243 argumentert for at juryordningen skal byttes ut med meddomsrett. På side 246 tar han kraftig i angående folkestyreargumentet: ”Det politiske problem er ”folkestyre”-innvendingen. Det er ikke nok å ha folkestyre i Storting, kommuner, forvaltning og organisasjoner, vi må også ha folkestyre-kontroll i domstolene. Mens mange, for ikke å si de fleste land har et lekmanns-*korrektiv*, skal vi ha lekmanns-*flertall* og lekmanns-*kontroll*. Mange fag bygger på kunnskap, innsikt og yrkeserfaring, men vi skal – i den mest alvorlige maktutøvelse samfunnet har – bygge på en avgjørelsesprosess som ligner den politiske.”

Vi er avhengige av å ha forutberegnelighet og rettssikkerhet i retten, og det vil dermed ikke gi mye rom for demokrati.¹⁹⁷ Således vil ikke ”demokrati” være et argument for å skille lekdommerne fra fagdommerne.

Hva angår hensynet til rettssikkerhet så skulle oppdelingen av lagmannsretten gi garanti mot uriktige domfellelser. Da er det i så fall et paradoks at rettens juridiske dommere har fått gradvis større adgang til å endre eller tilsidesette kjennelsen.

Det andre spørsmålet som ble tatt opp innledningsvis var om kompetansefordelingen i lagmannsretten er praktisk i dagens samfunn.

¹⁹⁶ § 360.

¹⁹⁷ Stridbeck tfs 2002 s. 228 og Nygaard s. 176.

I dag har vi noe som ligner mer på et samarbeid. Rettens spørsmålsstilling, rettsbelæring, kontroll og begrunnelsesplikt i særlige saker viser at rettens oppgave har flytt mer utover gjennom tiden. Ikke bare rettens, men også juryens strengt avmålte plikt har blitt utvidet, blant annet ved at et utvalg av jurymedlemmene skal være med på straffutmålingen.¹⁹⁸ Den såkalte rollefordelingen har mistet mye av sitt innhold.

Det ble foreslått tidlig at man ikke trengte å stoppe på halvveien, men heller kjøre løpet fullt ut, slik at de lege dommere samarbeider med de juridiske dommere om også skyldspørsmålet.¹⁹⁹

Det har aldri vært tale om å utelukke lekfolk fra rettspleien – men heller å finne en god måte å innlemme de på. Og gitt at rollene i lagmannsretten i dag synes å være sammenfallende, trenger det ikke å være stor avstand herfra til å bytte ut juryordningen med en stor meddomsrett - som det eneste nordiske land som fortsatt har juryordning, og ”antakelig”²⁰⁰ det eneste land i verden som har juryen i annen instans i rettssystemet.

¹⁹⁸ § 376e.

¹⁹⁹ NUT 1969:3 s. 83.

²⁰⁰ Skoghøy leder i LOR 2009. Se også Tor Langbach TFST 2008 s. 375 på side 377-378.

LITTERATURLISTE

- **Forarbeider**

NUT 1969:3 ”Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen”

Ot.prp. nr. 60 (1933)

Ot.prp. nr. 35 (1978-1979)

Ot.prp. nr. 53 (1983-1984)

Ot.prp. nr. 79 (1988-1989) ”Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m.”

Ot. prp. Nr. 78 (1992-1993) ”Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (to-instancesbehandling, anke og juryordning)”

NOU 1984: 27

NOU 1992: 28 ”To-instancesbehandling, anke og juryordning i straffesaker”

Innst.O. nr. 106 (1988-1989)

- **Lover**

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven, strpl)

Lov 1. juli 1887 nr 5 om Rettergangsmaaden i Straffesager – Denne er opphevet – link til Lovdata: http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftles?pid=008120&usr=lov3350-1&ndo=000001&doc=/app/online/www/docroot/lex/lov/rol/hl-18870701-005.html&qry=emne1=straffeprosesslov*&&ffil=res-008120.tmp&bas=rolť

- **Bøker**

Andenæs, Johs., *Norsk straffeprosess*, 4. utgave, Oslo (2009)

Bjerke, Hans Kristian og Keiserud, Erik, *Straffeprosessloven med kommentarer*, 3. utgave, Oslo (2001) (bind I og II)

Knoph, Ragnar, *Oversikt over Norges rett*, 12. utgave, Oslo (2004)

Kringstad, Hans, *Bjugn-formelen*, Oslo (1997)

Nygaard, Lars-Jonas, *Lekdommerne i strafferettspleien – jury eller meddomsrett?*, Oslo (2009) (doktorgradsavhandling)

Fredriksen, Steinar, *Innføring i straffeprosess*, 2. utgave, Oslo (2009)

- **Artikler**

Andenæs, Johs, ”Tanker omkring ny norsk straffeprosesslov”, *Jussens Venner*, 1984 s. 123-139

Johnsen, Jon T, ”Prinsippet om at tvilen skal komme tiltalte til gode i straffesaker”, *Jussens Venner*, 1987 s. 193-210

Langbach, Tor, ”Ytring – Ikke et forsvar for juryen”, *Tidsskrift for strafferett*, 2008 s. 375-378

Leivestad, Trygve, ”Meddomsrett eller jury i straffesaker for lagmannsrett. En meningsmåling blant lagrettemennene i Hålogaland.”, *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvitenskap*, 1952 s. 317-328 og s. 417-422

Matningsdal, Magnus, ”Grensen mellom skyld- og straffespørsmål”, *Jussens Venner*, 1998 s. 273-299

Moss, Erling, ”William Penn og Juryordningen”, *Juristkontakt*, nr. 5 2006 s. 25-29

Nygaard, Lars-Jonas, ”Juryordningen – erfaringer fra en intervjuundersøkelse”, *Lov og Rett*, 2003 s. 290-296

Nygaard, Lars-Jonas, ”Ytring – Juryordningen igjen”, *Tidsskrift for strafferett*, 2006 s. 243-246

Ramndal, Lars, ”Ny lov om rettargangsmåten i straffesaker”, *Syn og segn*, 1970 s. 404

Skoghøy, Jens Edvin A., ”Leder: Fra jury til meddomsrett”, *Lov og rett*, 2009 s. 385-386

Stridbeck, Ulf, ”Ytring”, *Tidsskrift for Strafferett*, 2002 (3) side 229-231

Sulland, Frode, ”Ytring – Forsvar for juryen”, *Tidsskrift for strafferett*, 2008 s. 253-257

- **Artikkelsamlinger**

John Christian Elden, ”Juryen – rettssikkerhetsgaranti eller anakronisme?” i *Juryordningen – Foredrag og innlegg på et seminar. Temahefte nr. 68 fra Den Norske Advokatforening*, Ole Jakob Bae, Hans Petter Lundgaard, Ulf Stridbeck (finn red) (Oslo 1999) s. 50-54.

Ulf Stridbeck, ”Lagretteordningen i andre land. Diskuterer man samme problemstillinger der?” i *Juryordningen – Foredrag og innlegg på et seminar. Temahefte nr. 68 fra Den Norske Advokatforening*, Ole Jakob Bae, John Christian Elden, Hans Petter Lundgaard (finn red) (Oslo 1999) s. 9-37.

- **Rettspraksis**

Høyesterett

Rt. 1894 s. 218

Rt. 1950 s. 322

Rt. 1958 s. 980

Rt. 1974 s. 1283

Rt. 1980 s. 979

Rt. 1987 s. 92

Rt. 1990 s. 1270

Rt. 1991 s. 347

Rt. 1993 s. 298

Rt. 1994 s. 969

Rt. 1996 s. 766

Rt. 1998 s. 1535

Rt. 1999 s. 379
Rt. 2000 s. 917
Rt. 2000 s. 1223
Rt. 2004 s. 1392
Rt. 2005 s. 1702
Rt. 2007 s. 230
Rt. 2007 s. 583
Rt. 2007 s. 1723
Rt. 2009 s. 533
Rt. 2009 s. 750
Rt. 2009 s. 1439
Rt. 2009 s. 1526
Rt. 2010 s. 865
Rt. 2010 s. 1018

HR-2011-296-A

Bjugnsaken

Hetlesaken

Sandsdalensaken

Underrettspraksis

LA-2009-182386 Agder lagmannsrett

LA-2010-010759 Agder lagmannsrett

- **Nettadresser**

For regjeringens pressemelding om juryutvalget:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/pressecenter/pressemeldinger/2010/Justisdepartementet-set-ned-eit-lovutval-som-skal-vurdere-juryordninga.html?id=605452>

For juryutvalgets mandat:

<http://www.regjeringen.no/nn/dep/jd/dep/Styre-rad-og-utval/tidsbegrensede-styrer-rad-og-utvalg/juryutvalget.html?id=605600>

Nyttig å lese: Brennpunkts artikkel om ”Juryens svakheter” publisert på nrk.no den 15.11.2005: (sist lest: 2.feb)

<http://nrk.no/programmer/tv/brennpunkt/5228807.html>

Gateavisa angående juryordningen publisert på gateavisa.no den 9.12.2009: (sist lest: 2.feb)

<http://www.gateavisa.no/2009/12/09/sulland-vs-stabell-for-og-mot-juryordningen/>

Gyldendal Rettsdata med lovkommentar:

<http://abo.retsdata.no/browse.aspx?sDest=gL19810522z2D25z2EzA7332>

Store Norske Leksikon om bevis og bevisteori:

<http://www.snø.no/bevis/jus>

Antall ord: 16.595